

Lovska zveza Slovenije

LOVSKE ŠEGE IN OBIČAJI

Boris Leskovic

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

639.1:39

LESKOVIC, Boris

Lovske šege in običaji / Boris Leskovic [predgovor Ivan Žižek; ilustracije Igor Pičulin].
Ljubljana: Lovska zveza Slovenije, 2019

ISBN 978-961-93962-8-5

COBISS.SI-ID 303212288

© Vse pravice so pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno ponatisniti ali ga shraniti v kateri koli drugi obliki (elektronski, mehanski, fotografski ali s fotokopiranjem) brez pisne vloge in dovoljenja pooblaščenega predstavnika izdajatelja ter nosilcev posameznih avtorskih pravic tega knjižnega dela.

LOVSKE ŠEGE IN OBIČAJI

Boris Leskovic

Izdala Lovska zveza Slovenije
2019

Knjižici na pot

Lovske šege in običaji so del žive kulturne dediščine Slovenije. V etimološkem pomenu jih lahko uvrstimo med nesnovno kulturno dediščino, ki se s časom spreminja z našim dojetjem časa, prostora (okolja) in nas samih.

In kaj ti običaji ter šege povedo?

So skupek večstoletne slovenske lovske tradicije, ki jo je izoblikoval slovenski človek – lovec v prostoru na križišču raznih kulturnih vplivov, etičnega prepletanja in s tem oblikovanja ter razvoja nam lastnih običajev in šeg.

Tako kot lov, lovec in širši pomen lovstva so se tudi šege in običaji sooblikovali glede na čas in sprejemljivost družbenih gibanj. Na koncu je popolnoma vseeno, ali naše običaje prepletamo med Diano ali sv. Hubertom, da je pri lovu le zagotovljen pošten in etičen odnos do žive in uplenjene divjadi kot osnovno vodilo slovenskih lovcev ter našega organiziranega lovstva nasploh.

Naše šege in običaji te odnose lahko samo krepijo in nas povezujejo v enotnost, ki je je v teh časih vse premalo. Enotnost in poštenost bosta zagotovilo, da se bo tudi v prihodnje lovska organizacija razvijala pravilno ter ohranjala našo nacionalno lovsko in splošno kulturno dediščino. Upoštevamo nekoliko dopolnjeno reklo: »Zapustimo zanamcem tisto, kar smo tudi mi prejeli od predhodnikov!«

Dodatek: »Zapustimo jim še boljše in izpopolnjeno, kot smo prejeli!«

Nič ne bo narobe, če bomo po napornem delu v lovišču pripravili lovski ropot ali se odločili za lovsko latinščino, samo da bo vzdušje sproščeno, pošteno do vsakogar v družbi in veselo obenem. Verjamem in vem, da bomo v takšnem vzdušju vse naloge, ki nam bodo naložene, opravili z lahkoto, predvsem pa vedno v dobro divjadi in narave.

Na koncu naj dodam še svojo misel. Kot vse v družbi se bodo v prihodnje tudi šege in običaji še prilagajali okolju, v katerem jih bomo negovali. Vedno bomo še kaj dodali ali odvzeli. Živeli pa bodo tako dolgo, dokler jih bomo lovci spoštovali, negovali in uporabljali. Zato je smisel te knjižice ne uzakonjanje enotnosti, ampak predvsem priporočilo ter napotek, kako jih pravilno udejanjati, razvijati, ne pa etično zlorabljati.

Lovski zdravo!

Ivan Žižek,

predsednik Komisije za izobraževanje pri LZS

Od kod naši običaji, šege in navade

Lovske šege in navade so se na naših tleh razvijale dolga stoletja, skladno z zgodovinskim razvojem lovske dejavnosti in pozneje lovske organizacije. Začetki segajo v čase odvisnosti ljudi od preživetja oziroma od lova in nabiralništva; šele v poznejših obdobjih tudi kot dopolnilne upravljavsko-gospodarske dejavnosti, ki jo predstavlja lov v različnih družbenih sistemih. Zato se moramo zavedati, da korenine lovskih običajev in navad segajo precej nazaj. Postopoma so postali del naše kulturne dediščine; krajinske ter narodne identitete.

Tako kot se s časom spreminjajo vsak jezik in regionalna jezikovna narečja, so se v različnih geografskih območjih in zgodovinskih obdobjih, tudi pod vplivom družbenopolitičnih razmer, nekoliko spreminjale, prilagajale in oblikovale tudi lovske šege in navade. Na slovenskem ozemlju so se oblikovale pod vplivom lovcev sosednjih večjih narodov. Toda v osnovi in namenu so ti običaji ohranjali svojo lovsko, kulturno in zgodovinsko poslanstvo ter vsebinsko sporočilnost. Zato so na bližnjih podnebno, po živalstvu in rastlinstvu podobnih geografskih območjih ostali dokaj enotni ali vsaj podobni. Zdajšnji slovenski lovski običaji so razmeram in času prilagojeni ostanki srednjeevropske lovske kulture, ki so se v zadnjih stoletjih med lovci manjših narodov, v alpskih predvsem zaradi družbenih in zgodovinskih razmer, razvijali in oblikovali predvsem pod germanskim vplivom, v primorski Sloveniji pa tudi pod romanskim. Tudi slovenski lovski običaji so – tako kot podoživljanja doživetij v naravi in pri lovu, s pisano besedo in pesmimi (prozo in liriko), z lepim besednim zakladom in ozaljšani z lovskim izrazoslovjem (kjer je prav tako čutiti tuje vplive), poleg lovske upodabljajoče umetnosti, naše šegavosti in lovske latinščine – del naše skupne kulturne dediščine in neločljivi del slovenske lovske kulture.

Navadno so bile (in so še vedno) lovske šege in navade povezane predvsem z načinom in pravico uplenitve divjadi oz. z glavnimi lovnimi vrstami živali, ki so jih lovci različnih stanov lovili (smeli loviti) na nekem območju, kar v sedanjosti gotovo ni več bistvo. Iz takih časov izvirata tudi izvirna delitev in poimenovanje prostoživečih lovnih živali na divjad »visokega lova« (lov, dovoljen plemstvu) in »nizkega lova« (dovoljen le preprostemu kmečkemu prebivalstvu). Taka delitev se je pozneje spremenila glede na telesno velikost divjadi v »veliko divjad« (parkljarje in velike zveri ter gozdne kure) in »malo divjad« (poljsko dlakasto in pernato divjad ter male zveri).

Zaradi zgodovinskih družbenih razmer, predvsem v odvisnosti od ohranjenosti naravnega okolja in stanja posameznih vrst sesalcev in ptic v njem, so grobe osnove lovskih običajev in navad ostale enake, podobne ali primerno prilagojene času in družbenim razmeram. Najbolj izvirno pa so se razvile in nato razmahnile v srednjem veku med grajskim plemstvom, ko lov zanj ni bil več nujnost, pač pa zgolj privilegij, in ko so imela

grlašinska posestva na dvorih posebej zaposlene in izsolane lovce, ki so v grašinskih gozdovih skrbeli za lov velike divjadi, na dvorih pa za vzrejo in šolanje lovskih psov ter bili zadolženi za preskrbo dvora z divjačino (hrano). Pregarjali so tudi ljudi, ki so se ukvarjali z divjim lovom; bili so nekakšni gozdni policaji in čuvaji divjadi, ki so mrzlično uničevali tudi zveri, ki so plenile divjad.

Če je bil pračloveku lov še nujnost za preživetje, se je že v času, ko je človek lovec udomačil in nato vzrejal nekaj domačih živali in je lahko tudi živel od njih (nudile so mu meso, mleko, uporabljal je njihove kože in kosti), nujna odvisnost od lova spremenila. Lov je postopoma lahko postal del strasti, koristne zabave in častnega, tekmovalnega boja z naravo. Tesna odvisnost od lova se je še zmanjšala z začetki namenskega poljedelstva in s pridelovanjem rastlinske hrane, zaradi česar so se ljudje začeli veliko bolj zadrževati na istem mestu, ko so nastala prva stalna človeška bivališča (gradišča).

Pri vse bolj sproščujočih oblikah lova so se vedno bolj in bolj kazali tudi različni značaji in vrline posameznih uspešnih lovcev, prav tako je imel svoje prednosti lov v skupini lovcev. Sposobni, vztrajni in večji lovci so postali junaki v okviru posameznih lovskih skupin. Častna uplenitev divjadi, po določenih nepisanih pravilih, je tedaj lahko postala vredna posebne časti in potrditve med lovci. Ker so se v starejši dobi lova navadno udeleževale že zrelejše osebe, telesno in duševno močnejši ter drzejši moški, so sčasoma lovci med seboj razvili nekakšne častne lovske obrede, ki so jih razvijali in spoštovali ter so potrjevali lovske sposobnosti posameznika. Nadvse so spoštovali nevarno divjad (medveda, tura, zobra, divjega merjasca ...). Za uspešno uplenitev so se obredno – simbolično zahvaljevali uplenjeni divjadi in tudi naravi (božanstvom), ki jim je divjad »ponudila«, da so jo sploh lahko uplenili. Lovci so si obredno priznavali lovsko izkušnost in hrabrost. Tako priznanje so si morali v vseh zgodovinskih obdobjih in razmerah mlajši ali novi lovci šele pridobiti, potrjevali pa so jim ga starejši, že večji lovci.

Tudi naša zdajšnja stanovska dolžnost je, da tisto malo lovskih običajev, ki so se na naših tleh razvili in se obdržali do današnjih dni, nadalje spoštujemo in jih skušamo ohraniti v svojih osnovnih in sporočilnih osnovah tudi v prihodnje. Ni toliko pomembna enotnost izvajanja, kot da jim zagotovimo zgodovinski in kulturni sijaj ter plemenitost, ki so ju doslej z negovanjem lovskih navad in običajev zagotavljali tudi naši pradedje, dedje in očetje. Vsi naši predniki lovci so nam zapustili poleg slovenskega lovskega izrazoslovja tudi častne obrede, izreke, navade; nekateri celo določene skrivnosti in večine lovske dejavnosti. Vse to je naša lovska in kulturna dediščina, ki je nikakor ne smemo zavreči; je tudi izraz etike, lovske kulture, narodne zavesti in skrbi za trajnostno varstvo divjadi in njenega okolja!

Za slovensko lovstvo je značilno, da je že od nekdaj razvijalo in poudarjalo ter zahtevalo predvsem spoštljiv in etičen odnos vsakega lovca (lovskega tovariša) do vse narave, žive in tudi mrtve (uplenjene divjadi), ter da je še posebno, ko je lovstvo postalo širše orga-

nizirano, razvijalo močno narodno in domovinsko zavest ter prav tako tudi tovarišтво med lovci. V naših šegah in navadah se zato zrcali skrb za naravno okolje (značilne življenjske habitate posameznih živali) in še posebno za prostoživeče domorodne lovne vrste sesalcev in ptic – divjad. Lovci se že dolgo zavedamo, da brez značilnega naravnega okolja, v katerem lahko živijo določene prostoživeče vrste živali, ki so predmet lova, divjad nima zagotovljenih osnovnih razmer za življenje. Zato se zavzemamo za trajnostno varstvo narave in obenem za preudaren trajnostni lov, ki je njegov neločljiv, sestavni del, pa če to ekstremneži priznajo ali ne. Čeprav so dandanes lovski običaji in navade med lovci sosednjih narodov v posameznih elementih dokaj različni, jih lovci upoštevamo, saj vsi ohranjajo skupen etični in nekakšen »viteški« odnos do divjadi in lova. Tudi taki prispevajo k dobremu razumevanju med lovci raznih narodov. Lovci vemo, da divjad ne pozna meja, zato tudi različne lovske običaje in navade pri lovcih drugih dežel razumemo kot del skupne lovske kulture in tradicije. Del naših etičnih lovskih načel, ki jih vsebujejo naše navade in običaji, smo vgradili tudi v Etični kodeks slovenskih lovcev, ki je edinstven dokument, ki ga ima le še redkokateri lovski narod v Evropi.

Na prošnjo Komisije LZS za izobraževanje sem se ne preveč navdušeno lotil celostne obravnave naših lovskih šeg in običajev. Zavedal sem se namreč, da bo tudi celosten in včasih primerjalni pregled sprožil poleg že obstoječih še dodatne osebne kritike, predloge in ocene, kaj je bolj prav ... Pregledal sem precej večjih razpoložljivih prispevkov v naši lovski literaturi in jih v tej knjižici skušal primerjalno povezati v neko primerjalno usklajeno celoto. Odkril sem kar veliko razlik med navajanjem avtorjev, kaj je po njihovo prav in kaj ne, mnogo je bilo predlogov, kaj je/bi bilo pravilneje, boljše, kaj ni prav ipd. Skratka, v njih je izraženih veliko osebnih mnenj lovcev poznavalcev tega področja, ki pa vsa le ne izvirajo iz zgodovinsko utemeljenih razlogov in razvojnih osnov (pač pa iz ustaljene prakse v določenih okoljih), ki bi opravičevali splošno sprejemljivo spremembo. Kar se je v nekem običaju razvilo morda le v določenemu času ali kraju in je tam obveljalo za edino primerno (neredko tudi zaradi mnenj in močnega vpliva tamkajšnjih vplivnih lovskih osebnosti), morda še vedno ni sprejemljivo tudi za druga lovska okolja in se predlogi vseeno ne bi uveljavili. Zato sem upošteval le ustrezno utemeljene predloge, ki sem jih opremil s splošno sprejemljivimi pripombami, ki pa so morale imeti neko osnovno razlago v zgodovinskih, mitoloških ali kako drugače utemeljenih osnovah (tudi in predvsem etičnih!). Zanimaril sem vsa osebna mnenja in predloge, ki se glede na razne objave splošno tudi nikoli niso »prijeli« oziroma niso imeli za spremembo ustrezno utemeljene razlage. Opazil sem tudi, da nekateri pisci zavračajo posamezne, v naše običaje vpletene krščanske elemente, ki pa so – resnici na ljubo – večinsko vendar le sprejemljivi zaradi splošne verske narave okolij, iz katerih izhajajo naši lovci. Zato naj ostanejo, saj jih kot take sprejema tudi večina tamkaj živečih ljudi, ki sprejemajo sodobno lovstvo in našo organiziranost ter ne nazadnje tudi naša sedanjost.

Če bi želeli vse skupaj nekako poenotiti in uskladiti, bi morali nadaljnje delo prepustiti ozki skupini (komisiji) poznavalcev tega področja, ki bi iz naših dozdajšnjih izvedb lovskih običajev in šeg napravili le med peščico lovcev (pa čeprav poznavalcev, ki si tudi niso vedno povsem enotni) usklajen nov pravilnik, kako enotno ravnati v prihodnje. Seveda je tudi to ena izmed možnosti, kjer bi uveljavili določena sprejemljiva in nesprejemljiva načela in jih poenotili na papirju. Vendar sem osebno trdno prepričan, da bi vsakodnevne razmere v različnih okoljih še vedno ubirale svojo pot! Zato menim, da je pravilneje, da na osnovi moralnih in lovsko-etičnih elementov ter zgodovinskih dogajanj le pozorno spremljamo in presojava (tudi javno pišemo in govorimo!), kar se je razvilo doslej, kaj je za nas in naš ugled še sprejemljivo in kaj je treba v raznih izvedbah običajev in navad zavračati (vedno z utemeljitvijo oz. razlago!), saj bosta le tako naše lovstvo in naša dejavnost v širši javnosti tudi v prihodnje pravilno vrednotena, običaji pa se bodo le še prilagajali času in razmeram. Slednje se namreč hitro spreminjajo in treba jim je slediti tudi na tem področju! Sprejemljivim krajevnim posebnostim pri lovskih običajih pa pustimo nadaljnji razvoj, če so le etično sprejemljive.

Pri povzemanju gradiva sem upošteval veliko posredovanih mnenj in pripomb nekaterih predavateljev tega predmeta iz nekaterih naših lovskih okolij, za kar se jim iskreno zahvaljujem. Še posebej se zahvaljujem tehtnim pripombam cenjenih lovskih tovarišev Branka Vase (Štajerska), Edvarda Krašne (Primorska) in Franca Trebušaka (Zasavje). Po lastnem preudarku sem jih večino vnesel v vsebinsko in zgodovinsko povzeto osnovno besedilo in v opombah skušal pojasniti določene zadeve.

Zavedam se, da verjetno povzetek in nekoliko poglobljena objava s tega področja naše lovske kulture ne bosta rodila vseh zelenih in pričakovanih sadov ter zadovoljila vseh pričakovanih posameznikov. Zato menim, da se bo treba na ravni LZS in pri delovanju resornih komisij območnih lovskih zvez potruditi, da bo vsaj to, kar smo na tem področju primerne že razvili, čeprav krajevno morda neenotno, ohranjalo pri življenju tudi naprej in nadaljevalo svoj razvoj v dobro ime ter čast pomembnemu delu naše skupne lovske in širše kulturne dediščine.

Boris Leskovic

ZELENA VEJICA, ZADNJI GRIŽLJAJ, VEJICA PLENA

Pri lovcih ima **zelena vejica** (praviloma trikraki vršiček veje iglavca; smreke ali jelke) lahko več pomenov. V prvi vrsti je pri lovcih evropskih narodov to stanovski znak, ki ga nosimo na lovskih slavnostih, na večjih zborovanjih, na lovskih pogrebi in podobnih priložnostih. Kadar se neka prireditev nanaša na **lovca** ali **lovsko organizacijo**, si zeleno vejico vedno zataknejo za levo stran lovskega klobuka (**lovec – levo!**). Leva stran je srčna stran. Zelena vejica na lovčevi levi strani simbolizira poštenje in večnost; je odraz poštenja, zelena barva simbolizira ponovno rojstvo, prenovo, rast. Število tri (trikraki vršiček) simbolizira trdnost, tudi preteklost, sedanjost in prihodnost ...

Kadar lovec legalno upleni veliko rastlinojedo parkljasto divjad – obeh spolov in starostnih razredov (jelenjad, srnjad, gamsa, kozoroga, damjaka ali muflona) ali morda predstavnika gozdnih (koconogih) kur (divji petelin, ruševce, gozdni jereb*), katerih odrasle

*Kadar se neka prireditev nanaša na lovca ali lovsko organizacijo, si zeleno vejico vedno zataknejo za levo stran lovskega klobuka (**lovec – levo!**).*

*Vejico plena vedno zataknejo na desno stran (**divjad – desno!**) klobuka (pokrivala).*

živali so tudi rastlinojede –, ji po odstrelu v čast poslednjega spoštovanja vtakne v gobček (kljun) **zadnji grižljaj**. S tem dejanjem se lovec simbolno oddolži za prekinitev njenega življenja in za njen trofejni del telesa, ki si ga bo shranil v spomin.

Po slovenskih lovskih običajih zadnjega grižljaja ne dobijo vsejede in mesojede velike lovne živali (npr. zveri, kot so medved, volk, ris in vsejedi divji prašič). Zadnji grižljaj zato tudi ne bi smel pripadati uplenjenemu rastlinojedemu alpskemu svizcu, čeprav npr. avstrijski lovci ponekod ravnaajo drugače. Nikoli zadnji grižljaj ne pripada mali dlakasti in pernati divjadi.

Praviloma vejic, ki bosta predstavljali **vejici plena** ali **zadnji grižljaj**, nikoli ne smemo odrezati z lovskim nožem, ampak ju moramo vedno odtrgati, odlomiti. V gobček (kljun) jo uplenjeni divjadi vedno potisne uplenitelj in ne morda njegov spremljevalec, sicer dejanje ne bi imelo pravega simbolnega pomena. Vedno pa spremljevalec na lovu izroči uplenitelju vejico plena.

Opomba: Pri nas npr. gozdne/koconoge kure in velike zveri po Uredbi o določitvi divjadi in lovnih dob po Bernski, Alpski in Washingtonski konvenciji ter Habitatni direktivi ... niso več na spisku divjadi (tako kot so bile še do leta 2004) in navedba vrst lovne divjadi tudi ni več sestavni del zdajšnjega lovskega zakona. Seznam divjadi je zdaj del podzakonske Uredbe. Zato se lahko naši ustaljeni lovski običaji, ki so se prej nanašali tudi na omenjene živali, pri nas zdaj varovane vrste, lahko nanašajo le v deželah, kjer so morda te vrste še vedno lovne. Ob uplenitvi velikih zveri slovenski lovci lahko še vedno izvajamo lovske običaje, če smo jih uplenili lovsko pravično in skladno z veljavno Odločbo MOP o letnem odvzemu določene zveri. To se še posebno nanaša na običaj izročitve in nošenja vejice plena.

Praviloma vejici, ki bosta vejici plena ali zadnji grižljaj, nikoli ne smemo odrezati z lovskim nožem, ampak ju moramo vedno odtrgati, odlomiti.

Kadar lovec upleni divjad na **posamičnem lovu** brez prisotnosti drugih lovcev ali spremljevalca, jo po odstrelu po starem slovenskem lovskem običaju obrne na tleh na njeno desno telesno stran (z levo stranjo navzgor) in v bližini odlomi dve vejici. Ena je za zadnji grizljaj, ki jo potisne mrtvi divjadi v gobček.

Nato drugo vejico – vejico plena – rahlo pritisne na smrtno rano (vstrelno, morda v nekaterih primerih izstrelne sploh ni!) in si jo zatakne na **desno stran (divjad – desno!)** klobuka (pokrivala).

Kadar ima uplenitelj ob sebi izprašanega **lovca spremljevalca** ali lovca vodnika, naj spremljevalec pravilno položi divjad in nekje v bližini odstrela odlomi dve vejici (zadnji grizljaj in vejico plena). Vejico za zadnji grizljaj izroči v roke uplenitelju, da jo bo sam vtaknil divjadi v gobček/kljun.

Nato spremljevalec (ki je tudi lovec) poskrbi za pravilno izročitev vejice plena uplenitelju, ki jo je že prej pritisnil na smrtno rano divjadi. Pri tem praviloma oba stojita s klobukoma na glavi in obrnjena eden proti drugemu s puškama na levih ramah in s cevjo, obrnjeno spredaj navzgor. Spremljevalec nekoliko oroseno vejico s krvjo divjadi položi na zgornjo vdrtno (štulo) svojega lovskega klobuka in jo v levi roki ponudi uplenitelju ob izreku: »**Lovski blagor!**« Uplenitelj vzame vejico plena s klobuka z levo roko in hkrati vodniku pod klobukom stisne desnico ob glasni zahvali: »**Lovska hvala!**« Nato si uplenitelj vejico plena zatakne za desno stran klobuka (divjad – desno!) oziroma pokrivala.

Iztrebljeno uplenjeno divjad iz lovišča pravilno spravljamo vedno tako, da jo nosimo ali vozimo spoštljivo, vedno z glavo naprej.

Uplenitelj poklanja uplenjenemu jelenu zadnji grizljaj.

Uplenitelj nosi vejico plena na desni strani klobuka.

Opomba: Na vsakem lovu naj bi imela lovec in spremljevalec na glavi vedno pokrivalo (po možnosti lovski klobuk) ali naj ga vsaj nosita s seboj v nahrbtniku. Ni mogoče – po našem lovskem običaju in po vseh pravilih – čestitati k lovskemu blagru lovcu, če nima pokrivala. Izročanje zelene vejice plena na lovskem nožu ali da si razoglavi uplenitelj tlači vejico v prsni srajčni žep suknjiča, nikakor ni primerno in le pači lep star lovski običaj. Zadnji grižljaj in vejica plena naj bosta, če le mogoče, vedno od iste vrste iglastega drevesa ali grma (če že ni v bližini smreke ali jelke, ki ju v prvi vrsti izberemo za ta namen).

Na skupnih lovih vodja lova (lovovodja) izroči vejice plena upleniteljem na enak način po končanem zadnjem pogonu pri pozdravu lovini. Na levem plečetu pravilno položene uplenjene in že iztrebljene velike divjadi je na vsakem trupu položena vejica divjadi. Vsakega uplenitelja glasno pokliče iz zbora, s pleč njegove uplenjene divjadi vzame vejico, jo orosi na smrtni rani in mu jo izroči ob čestitki k lovskemu blagru. Vsa rastlinojeda uplenjena velika divjad ima v gobčku zadnji grižljaj. Na levem plečetu pravilno položene uplenjene in že iztrebljene velike divjadi je na vsakem trupu položena vejica. Če je za zadnji pozdrav lovini poleg velike divjadi položena tudi mala (šakal, lisica, kuna, poljski zajec, fazan, mlakarica), lahko (ni pa to obvezno!) na levo pleče položene male dlakaste divjadi prav tako položimo majhno zeleno vejico. Toda upleniteljem male divjadi ne pripada tudi vejica plena!

Če je plen nekega skupnega lova velika divjad, ki ji ne pripada zadnji grižljaj (zveri in divji prašiči), kljub temu vsakemu uplenitelju za uplenitev medveda, volka, risa in div-

jega prašiča pripada vejica plena, ki si jo prav tako na opisani način zatakne za pokrivalo na desno stran. Navadno je pri lovu na prašiče to hrastova vejica, če pa hrast ne raste na kraju uplenitve, je primerno izbrati zeleno vejico enega od iglavcev (prednost imata spet smreka in jelka).

Uplenitelj lahko nosi vejico plena samo na dan uplenitve. Če je lovec v istem dnevu uplenil več divjadi iste vrste (velike divjadi), dobi in nosi za pokrivalom le eno vejico plena. Če pa je uplenil več različne velike divjadi, lahko za vsako vrsto nosi le po eno vejico plena (po možnosti naj bodo v takem primeru vejice od različnih vrst drevja).

Kadar ranjeno (obstreljeno) veliko divjad uspešno izsledi **lovec s psom krvosledcem** – po krvnem sledu – vodnik psa zatakne psu za sledno ovratnico za uspešno izsleditev prav tako zeleno vejico – vejico plena. To vodnik stori po usmrtilnem strelu (ali ko pride do mrtve divjadi), vendar vedno šele potem, ko je v gobček mrtvi divjadi že potisnil zadnji grizljaj (seveda, če ji po običaju pripada). Šele kot tretji si iskalec še sam zatakne vejico plena za desno stran klobuka. Če je bila divjad najdena mrtva, dobi vejico plena lovec strelec, ki je zaprosil za pomoč vodnika psa krvosledca. Če je strelec prisoten pri iskanju, najdeni mrtvi divjadi on pokloni zadnji grizljaj.

Vodnik psa zatakne psu za sledno ovratnico za uspešno izsleditev prav tako zeleno vejico – vejico plena.

Opomba: Velikokrat je mogoče opaziti, da nekateri lovci tudi divjim prašičem potiskajo v gobec zadnji grizljaj (še posebno trofejnim merjascem in medvedom), kar se dogaja predvsem v loviščih, bogatih z divjimi prašiči zunaj Slovenije in kjer imajo morda drugačne lovske običaje ali pa so pri njih nedosledni. V svojem navdušenju želijo nekateri naši lovci take navade uveljavljati tudi pri nas. To nikakor ni sprejemljivo! Vedeti je treba (in tujim lovcem razložiti), da po naših ustaljenih šegah in navadah uplenjenim divjim prašičem in tudi medvedom (kot vsejedom in velikim zverem) ne poklanjamo zadnjega grizljaja. Vsekakor pa njihovim upleniteljem pripada častna izročitev vejice plena!

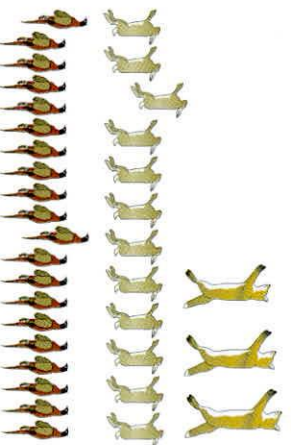
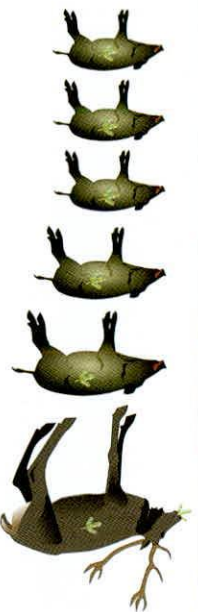
POZDRAV LOVINI

Po koncu vsakega organiziranega skupnega ali skupinskega lova se lovci in gonjači praviloma zberemo k pozdravu lovine, kjer uplenjeni divjadi izkažemo poslednjo čast. Če je uplenjene divjadi veliko, lovci vso položimo in obrnemo na njeno desno telesno stran z levo stranjo navzgor in razvrstimo tako, da je vsaka vrsta živali položena v svoji vrsti. Pravilno je tudi, da veliko divjad še pred pozdravom iztrebimo. V prvi vrsti je položena vedno telesno največja divjad (npr. jelenjad), v drugi divji prašiči in tako naprej. Če je v eni vrsti položene veliko uplenjene divjadi, vsako deseto zaradi preglednosti nekoliko potegnemo (za tretjino) navzven iz vrste (jo zamaknemo). Veliki divjadi katerekoli vrste in spola položimo za pozdrav lovine na njeno levo pleče zeleno vejico – vejico divjadi oz. vejico plena. Slednje bo pozneje, ko jo bo vodja lova orosil na smrtni rani, dobil ob čestitki k lovskemu blagru uplenitelj. Velika divjad, ki ji pripada tudi zadnji grižljaj, ima v gobčku že tistega, ki ga ji je dal (morda že na mestu uplenitve) uplenitelj. Sprednje vrste položene divjadi so prvenstveno namenjene veliki in mali dlakasti divjadi, zadnje, neposredno pred nogami lovcev v zboru ob pozdravu, pa mali pernati divjadi.

Kadar je po lovu plena malo, lahko vso divjad položimo (vendar pravilno!) po velikosti le v eno vrsto, in sicer od desnega krila razvrščenih lovcev proti levi – najprej veliko in malo dlakasto divjad, nato veliko in malo pernato divjad.

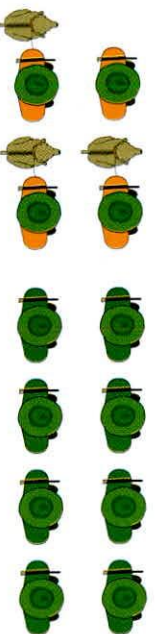
Opomba: Ob pozdravu lovine naj položena uplenjena divjad ne bi nikoli ležala kar na makadamu ali asfaltu. V takih primerih bi morali lovci divjad vedno položiti na zelene veje; zaradi spoštovanja do uplenjene divjadi in tudi zaradi higienskih razlogov, saj je velika divjad že odprta (iztrebljena). Uplenjena divjad naj bi bila z glavami obrnjena v smer lovišča.

Prek uplenjene položene divjadi v nobenem primeru ne smemo nikoli stopiti/stopati, ker bi bilo to v nasprotju z osnovnim načelom spoštovanja, ki ga izkazujemo tudi mrtvi divjadi. Zato ko prihajamo iz zбора k lovovodji, da nam bo izročil vejico plena, položeno divjad obidemo po levi ali desni strani vrste in se tako tudi vračamo z vejico na desni strani klobuka nazaj v zbor.

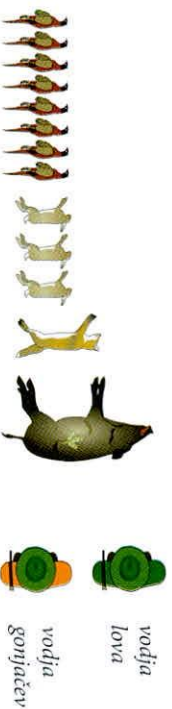
vođja
lova

vođja
gonjačev

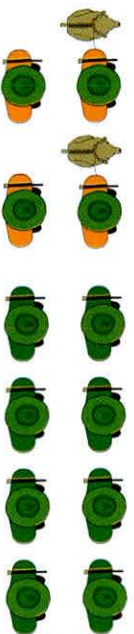
lovci - gonjači s psi

lovci strelci

vođja
lova

vođja
gonjačev

lovci - gonjači s psi

lovci strelci

Vodja lova (lovovodja), ki kmalu po zadnjem pogonu, po položitvi in razvrstiti divjadi, upleniteljem izroči vejice plena, se skupaj z vodjo gonjačev postavi ob položene vrste divjadi na desnem krilu in z dolgim signalom z lovskim rogom ali glasnim ukazom pokliče vse udeležence lova k skupni počastitvi plena: »Tovariši lovci, zbor ob lovini!« Lovci se v eni ali dveh vrstah razvrstijo ob lovini tako, da je položena uplenjena divjad z glavami obrnjena od njih in po možnosti usmerjena proti lovišču. Na desnem krilu zbora je mesto za lovce strelce, na levem pa za lovce, ki so bili v pogonu, in za gonjače s psi. Psi naj bi mirno sedeli ob levi nogi vodnikov. Vse puške lovcev so prazne (ponovno preverimo repetirke!), šibrenice in kombinirke so preklopljene in obešene visijo na levih ramah s cevmi, usmerjenimi ob telesu navzgor; psi v zboru so na povodcih, ob levih nogah svojih vodnikov. V zboru ne sme nihče kaditi ali morda držati pločevinke pipa! Vsi imajo na glavi pokrivala!

V uvodu vodja lova na kratko opiše potek lova, varnostna pravila in disciplino ter se zahvali za sodelovanje. Pokara tudi nepravilnosti, če jih je opazil. Pove, koliko strelav s kroglo je bilo slišati in koliko s šibrami, katera in koliko divjadi je bilo uplenjene, ali je v lovišču ostalo še kaj predvideno obstreljene divjadi, kar bo treba preveriti s psom in jo bo treba morda še poiskati, ter kdo in pod kakšnimi pogoji lahko odkupi plen (vedno imajo prednost uplenitelji!). Nato po vrstnem redu, kot je položena velika divjad, z levega plečeta vsake divjadi vzame vejico plena, jo pritisne na smrtno rano in iz vrste pokliče uplenitelja divjadi, ki mu po že opisanem ustaljenem običaju na svojem lovskem klobuku izroči vejico plena ter mu ob stisku desnice pod lovskim klobukom čestita k lovskemu blagru.

Ko vodja lova izroči vejice plena vsem upleniteljem velike divjadi, se vrne na izhodiščno mesto pred lovski zbor in glasno ukaže: »Pozdrav lovini!« Takoj nato vodja gonjačev ali kdo drug na njegovem mestu zatrobi ob lovini na lovski rog častni glasovni napev v treh presledkih trikrat daljše glasovne znake (izjemoma lahko zatrobi tudi na šibreno cev lovske puške). Če so na lovu tudi lovski rogisti, naj to dejanje opravijo oni. Vsi udeleženci lova ob tem stojijo mirno, lovci z levico držijo puškine cevi ob jermeniku. Po odtrobljenju se vodja lova pred mrtvo divjadjo odkrije v spoštljiv pozdrav, rekoč: »Uplenjeni divjadi – za lovski blagor – hvala! Vsi hkrati se odkrijejo, tudi udeleženci lova, in nato v en glas odgovorijo: »Hvala!«

Opomba: Kadar je zbor lovcev za pozdrav lovini sklican v naselju ali na drugem javnem mestu, se lahko lovci poklonijo mrtvi divjadi v zboru tudi brez puške na ramenih. To določi lovovodja že pred pozdravom lovini. Po sodobnih predpisih zakona o orožju naj bi na javnih mestih lovci nelovcev ne vznemirjali z orožjem, zato se moramo tudi z našimi običaji primerno prilagajati predpisom. Pozdrav lovini po končanem lovu je zato lahko tudi brez pušk. Prav tako si uplenitelji zataknejo vejico plena, ki jim jo izroči lovovodja, brez puške na rami.

Kadar je lovec sam v lovišču, na posamičnem lovu, in je odstrelil veliko divjad, jo počasti in se ji zahvali s t.i. *mrtvo stražo*. To pomeni, da takoj po običajnem opraviilu z vejicama nekoliko dlje mirno in z odkrito glavo postoji ob plenu.

Uplenjeno veliko dlakasto divjad praviloma vozimo ali vlečemo vedno z glavo naprej.

Cvrček – »mala praža« (to so jetra, srce, ledvici in pljuča) - vedno pripada tistemu lovcu, ki je po odstrelu divjad iztrebil; torej ti organi avtomatsko ne pripadajo uplenitelju, če divjadi ni tudi iztrebil sam! Velja tudi dogovor med upleniteljem in lovcem, ki je divjad iztrebil.

Po uplenitvi veliko divjad iztrebimo čim prej; po možnosti že v lovišču.

ZELENA VEJICA –

KOT GOZDNO LOVSKO OBVESTILO

Če se moramo v lovišču oddaljiti od uplenjene velike divjadi, jo, preden jo zapustimo, vedno obrnemo na njeno desno telesno stran in ji na zgornjo levo stran položimo dve navzkriž položeni večji zeleni vejici. To je za vsakega, ki bi prišel do take divjadi, znamenje, ki bi mu povedalo, da je bila divjad lovsko pravično uplenjena, da je last nekoga in da ni morda tam slučajno (obstreljena) poginila. Kadar zadeta velika divjad ne obleži v bližini **nastrela**, moramo najprej »zalomiti nastrel« – na nastrelu (mestu, kjer je ob strelu stala divjad)

zatakneмо za laket dolgo zeleno vejico, smer bega pa nakažemo z drugimi vejicami, položenimi s spodnjo stranjo navzgor in s stebelci vejic, usmerjenimi v smeri bega. Temu dejanju pravimo, da smo po lovsko označili – »zalomili nastrel«.

Prav tako zatakneмо vejico v tla in naslednje tri položimo, če želimo lovskim tovarišem, ki bodo na to mesto prišli za nami, pokazati, kam smo odšli, da nas bodo laže našli. Vejice morajo biti razporejene predvsem na raznih odcepih poti in križiščih vedno s stebelci, usmerjenimi v smer, kamor smo se podali.

Opomba: Dandanes, ko ima domala že vsak lovec tudi svoj prenosni telefon, je pomen znakov z vejicami manj pomemben. Marsikje v naših loviščih pa so še odmaknjena območja, ki jih signal ne doseže. V takih primerih je vsekakor dobro poznati pomen namensko postavljenih in razporejenih vejic v lovišču ali pa lahko predhodne dogovore po telefonu, ko pridemo do vejic, le-te še dodatno pojasnijo.

Nastrelna vejica z označbo smeri.
Temu dejanju pravimo, da smo po
lovsko označili – »zalomili nastrel«.

Nastrelna vejica z označbo dveh vejic,
ki nakažeta, da smer pobega ni znana.

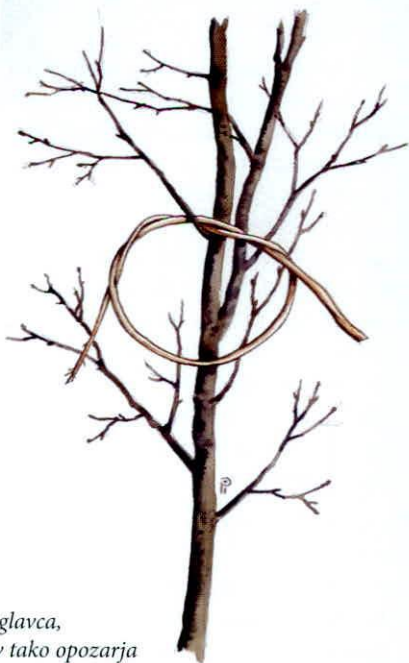
Stojišče oz. čakališče označimo z vejo,
kot roka dolgo, ki smo ji odrezali
stranske odganjke skoraj do vrha in
jo ob stezi zatakneli navpično v tla.

*Obvestilo solovcu, v katero smer naj gre in
kje naj počaka, da se bosta lovca našla.*

*Kot roka dolga in obeljena veja, položena
ali obešena na nizke veje (v višini oči),
opozarja na potrebno pazljivost.*

*Obeljena in v obroč zvita veja iglavca,
obešena na vidnem mestu, prav tako opozarja
na potrebno previdnost.*

LOVCEM JE POMEMBNEJŠA LEVA STRAN

Kot je bilo že poudarjeno, zelena vejica na lovčevi levi strani simbolizira poštenje in večnost; zelena barva ponovno rojstvo, prenovo, rast; število tri (trikraki vršiček) pa trdnost, tudi preteklost, sedanjost in prihodnost ...

Tudi za slovenski stanovski lovski simbol, znak SLD, je mesto v prvi vrsti v/ob zanki na levi strani trojno zvite vrvice na lovske klobuku. Lovska odlikovanja in pomembnejše znake si lovec pripinja na levo stran suknjiča lovskega kroja (nikakor ne tudi vseh drugih priložnostnih značk). Za odlikovanja (redom ali njihovim miniaturam) je mesto en centimeter nad zgornjim šivom levega prsnega žepa in na levem ovratnem zavihku lovskega suknjiča (znaki za lovske zasluge). O tem imamo v okviru LZS sprejet poseben pravilnik.

Ker je za lovca pomembna leva stran, ni nič nenavadnega, če si tudi simbolne spominske znake – npr. dlako uplenjene divjadi (npr. jelena ali jazbeca, prodnike jelenjadi, svizčeve glodače in morda perje lovnih vrst (krivčke racmana,)), včasih tudi spolno kost kune ipd. – za spomin na uplenitev zatakne na levo, srčno stran klobuka. Že od nekdaj pa, ko so pri nas lovci še legalno lovili sloko, gozdnega jereba, divjega petelina in ruševca, so podrepek jereba ali divjega petelina in dvojne ruševčeve krivce, slokine suličice ter tudi gamsov čop vedno pripenjali in nosili pomaknjene na zadnjo stran klobuka; nikoli ne na desni. Lovski nož v nožnici sodi vedno na desno telesno stran pasu, včasih tudi v poseben žep za nož na desni hlačnici, in sicer zato, ker je bil lovski nož kot lovčevo orožje pri lovcih veliko prej pri roki kakor lovska puška. Zato so mu tudi dandanes zadržali rezervirano mesto na desni strani. Lovec tudi lovsko puško nosi na zborih, ki so sklicani ob pozdravih lovini zunaj javnih krajev, morda še na nekaterih lovskih pogrebih in sploh kadar se javno predstavlja kot lovec (če prireditelj/vodja lova zaradi sodobnejših predpisov ne odloči drugače!), obešeno na levi rami s cevjo spredaj navzgor.

Lovovodja mora med drugim že na zboru lovcev pred skupnim lovom vedno glasno opozoriti, da lovci lahko puško napolnijo šele, ko so že postavljeni na stojišče (ali razporejeni v vrsto na poljskem lovu po enkratnem dolgem signalu z lovskim rogom) in jo izpraznijo, preden zapustijo stojišče ali ko je končan pogon na poljskem lovu (po možnosti trikratni signal z lovskim rogom).

Kadar sredi lova zaradi težavnejšega terena nosimo puško z jermenom počez čez prsi ali hrbet, mora biti puškina cev obvezno usmerjena vedno navzgor ob levi strani glave.

Med lovom puško lahko nosimo bolj sproščeno, a vedno strogo upoštevamo varnost solovcev v bližini. Pri prečkanju terenskih ovir, npr. vodnih jarkov, gostejšega grmovja, jo zaradi lastne varnosti in drugih lovcev vedno in povsod začasno izpraznimo!

Če se med poljskim skupnim lovom med pomikanjem naprej v ravni črti oglasi lovski rog z dvakratnim signalom, se morajo vsi lovci takoj ustaviti in počakati na ponovni enkratni signal z lovskim rogom. To pomeni, da morajo psi poiskati ranjeno malo divjad, ki se je zatekla v goščavju.

Opomba: Nikogar ne bi smelo motiti, če starejši lovci na svojih klobukih še vedno nosijo simbole uplenitve divjadi, ki je dandanes ni več dovoljeno loviti. Po tedaj po veljavnih predpisih so tudi to divjad uplenili lovsko pravično.

LOVSKI KRST NA ZADNJEM POGONU

Po končanem večjem skupnem lovu (najpogosteje po zadnjem v letu, lahko tudi že prej) se lovska družčina zbere v lovskem domu ali v gostišču na kosilu, kjer se lovci pogovorijo o poteku lova. Takemu zboru ob izdatnem okrepčilu in kozarcu vina lovci pravimo »zadnji pogon«. Navadno na takem zadnjem pogonu opravimo tudi **lovski krst**. To je predvsem simbolno dejanje tovariškega lovskega sprejema novih lovcev v pravo lovsko družčino, ko je novinec uplenil prvo veliko divjad. Praviloma zbrani lovci (tudi povabljeni lovci iz drugih LD) krstijo lovskega novinca, ki je na lovu morda že prej ali tisti dan uplenil svojo prvo veliko divjad. Ker lovski krsti nemalokrat, hote ali nehote, potekajo tudi na očeh širše javnosti, so lahko lep in zanimiv dogodek tudi za nelovce ali pa žal neprijeten madež za lovsko organizacijo, ki največkrat nastane kot posledica nepoznavanja bistva običaja, objestnosti udeležencev ali obojega hkrati, skratka, če iz krsta/sprejema novinca med lovce nastane neslanost, ki se iz novinca ponorčuje.

V preteklosti se je razvil poseben protokol krsta, ki poteka po enakem osnovnem vodilu, se pa na različnih območjih tudi nekoliko razlikuje. Lovci se moramo truditi le, da osnovno jedro in namen tega običaja ostaneta enotna, da se običaj ne izrodi v neokusno burko in da kljub zabavnosti izvedbe javno ne ponižujemo osebnosti novinca. Opravljeni krst mora ostati novemu lovcu v lepem in častnem spominu, udeležencem pa kot prijeten dogodek. V nekaterih lovskih družbah pa se novinci zaradi neslanih šal in močnih udarcev s krstno palico neredko celo izogibajo tega običaja. Le-ta v veliki meri zadosti tudi želji lovcev po sproščeni zabavi, ki pa mora biti **vedno dostojna**. Za lovski krst so navadno izbrani mlajši lovci, neredko lahko tudi starejši, ki dotlej še niso uplenili pomembnejše velike divjadi (jelenjadi, divjega prašiča, srnjaka) ali medveda.

Opomba: Še pred stoletjem je bil običaj krsta, kakršnega poznamo dandanes, skoraj neznan. Marsikje v Sloveniji so ga opravili na kratko, takoj po uplenitvi, po pogonu in kar v lovišču. (Lokar, 1955/56; Cvenkel, 1974; Zupan, 1966/67). Najstarejši ali najuglednejši lovec je z nožem prerezal vratno žilo, npr. srne, jelena, da je pritekla kri, uplenitelj – novinec pa je moral posrkati nekaj njene krvi. Nato je starejši lovec povedal nekaj besed in pred udeleženci razglasil, da je novinec s tem dejanjem opravil lovski krst in da ga lovska družčina po tem dejanju sprejema medse, med

sebi enake – polnovredne lovce, pripadnike lovske bratovščine. Ob stisku rok vseh udeležencev so sledile še čestitke. Ponekod je bil novinec deležen tudi krsta z rahlim udarcem po licu, kar je krščencu prav tako ostalo v spominu. Podobnih kratkih simbolnih dejanj je bilo v različnih krajih Slovenije še veliko, vsi pa so imeli temeljno poslanstvo: potrditev častnega lovskega dejanja (uplenitve prve divjadi – navadno velike, izjemoma tudi male, najpogosteje po uplenitvi lisice), po katerem je zbrana lovska družčina (in ne morda le člani neke lovske družine!) sprejela novinca v sebi enakovredno lovsko tovarišijo.

Zdajšnja daljša oblika lovskega krsta se je pri nas razvila v začetku prejšnjega stoletja in zlasti na podeželju. Prvotno je bil krajši obred bolj značilen za graščinska okolja. Graščine so namreč imele lastna lovišča in svoje lovce. Ker pa so na svoje love vabile tudi ugledne meščanske lovce, se je šega lovskega krsta prenesla tudi na deželo med preprostejše lovce. Jedro tega običaja smo vsekakor prevzeli iz germanskih dežel, dokončno pa so obred priкроjevali tudi po navadah naših lovcev s posameznih območij.

Pred okroglo osemdesetimi leti so lovci (še posebno v severovzhodni Sloveniji in na Primorskem) na skupnih lovih lovili le s šibrenicami malo divjad, saj je bila velika tam še redkost. Zato je bilo manj priložnosti, da bi novinca krstili takoj po uplenitvi velike divjadi. Navadno so krst predstavili na pozneje, po velikem skupnem lovu, priredili pa so ga v gostilni ali lovskega domu. V notranjosti prostora je novincev plen morda nadomestila le koža ali drug trofejni del velike divjadi; obvezno pa od divjadi, ki jo je lovec novinec prvič lovsko pravično uplenil. Tako se je v takšnih okoliščinah razvil tudi vsebinsko bogatejši in daljši običaj lovskega krsta, ki ga poznamo še dandanes, ko je velike divjadi povsod veliko več kot male. V novejšem času lovci običaj prirejamo predvsem po velikih družabnih skupnih lovih (po zadnjem skupnem lovu v letu), ko se zberemo na zadnjem pogonu. Daljši način lovskega krsta je skoraj povsod izpodrinil predhodnega, krajšega tudi zato, ker je sodobnejši bolj »slavnosten«, ker traja dlje in obenem zbrani lovski družbi nudi več zabave. Še vedno pa tudi tak običaj ohranja elemente izvirnega srednjeveškega obreda – nekakšnega lovskega »poviteženja«.

Za obred lovskega krsta pravzaprav nimamo splošno veljavnih, še posebno ne enotnih pravil, ki bi bila prilagojena zahtevam zdajšnjega lovstva, etičnega kodeksa in našim načinom lova. Zato se tudi ne smemo čuditi, da se ta obred v različnih območjih Slovenije dokaj razlikuje po izvedbenih različicah. To ni nič narobe; bistvo in namen pa morata biti enaka povsod. Približek nekega splošnega načina je naslednji: po okrepčilu (kosilu) vodja lova (lovovodja) ali drug starejši lovec razglasi, da je lovski novinec A. uplenil prvo veliko divjad (navede vrsto in spol) in ga zato po starem lovskega običaju zbrana družba lovcev lahko krsti.

(Nikakor ni nujno, da je govorec prav predsednik LD, saj krst ni uradni postopek LD! Vedeti je treba, da novinca vedno krsti le na dogodku **naključno zbrana družina lovcev in ne morda le lovci, člani neke LD!**)

Ko omizje odobri njegov predlog, sestavijo **častni krstni zbor** (pravzaprav nekakšno krstno »komisijo«) izkušenih lovcev (predvsem takšnih, ki jih poznajo, da so duhoviti šaljevalci, ki bodo poskrbeli za pristno, veselo lovsko razpoloženje). Kot rečeno, se ta običaj ne sme nikoli sprevreči v neslano in primitivno burko z bolečim mlatenjem krščenca s krstno palico!

Opomba: Natančen scenarij za pripravo in izvedbo lovskega krsta je objavil France Cvenkel v Lovcu, 1991 (str. 68–72), ki ga kot dodatek objavljamo na koncu tega poglavja. V njem sem moral nagovore predsednika častnega zbora (zaradi že spremenjenih razmer v lovstvu in zakonskih določb) primerno popraviti – B. Leskovic.

V častnem krstnem zboru (nekateri ga imenujejo tudi *sodišču*, kar je vsekakor manj primeren izraz) je predsednik zbora – *krstitelj* z *dvema prisednikoma in pisarjem*, ki zasedejo že pripravljeno mizo, na kateri so papir za zapisnik, krstna leskova palica in vrč z vinom. (Predsednik in oba prisednika morajo biti obvezno že krščeni lovci!)

Opomba: Že Lenart Zupan (psevd. Podjelovčan) in France Cvenkel sta menila, da je neprimerna sestava krstne komisije, ki jo sestavljajo *tožilec, sodnik in birič* (včasih tudi *orožnik*). Ob taki sestavi komisije (ki jo ponekod pri nas še vedno imenujejo v taki sestavi) dobijo še posebno nelovski opazovalci vtis, da je novinec z uplenitvijo storil pravzaprav nekakšen lovski prekršek – delikt. Dejansko pa gre za častno dejanje lovsko-etične in pravične uplenitve, za katero lovska družina novincu uplenitelju izkazuje čast in priznanje za njegov lovski podvig (uspeh), ki je tudi povod za njegov slavnostni lovski krst. Zato je ime »sodišče« za tak namen neprimerno.

Pred mizo je daljša klop s počez položeno uplenjeno divjadjo oziroma le njenim delom (le koža ali rogove). Predsednik častnega krstnega zbora pokliče lovca uplenitelja, ki mora sesti na klop, na kateri bo pozneje krščen, in ga najprej vpraša o njegovih »osebnih podatkih«. Če je predsednik zbora vešč vodenja krsta in dovolj iznajdljiv ter se je morda že prej s kandidatom pogovoril o vprašanjih in odgovorih, bo že pri tem lahko veliko smeha in zabave. Nato sledijo vprašanja o »lovskem znanju«, seveda v šaljivi obliki. Če se kandidat za krst ne čuti dovolj spretnega, si izmed prisotnih lovcev lahko izbere zagovornika (primernejši izraz je *botra*), ki je iznajdljiv in bo z jednatimi in duhovitimi odgovori izboljšal razpoloženje vseh v prostoru. Glavne osebe pri krstu so torej: *krstitelj, krščenec in botra*.

Po končanem izpraševanju (glej primere vprašanj v dodatku tega poglavja) se predsednik krstnega odbora na kratko posvetuje s prisodnikoma in razglasi, da je kandidat izpit opravil ter da je novinec primeren za lovski krst. Nato mu pokaže, naj se s trebuhom uleže na klop in s prsmi na položeni plen.

Opomba: V nekaterih krajih Slovenije (predvsem sem to opazil v Posavju in na Štajerskem) pri ocenjevanju primernosti kandidata vključijo za krst tudi zdravnika (*»dohtarja«*), ki na šaljiv način pregleda zdravstveno telesno stanje kandidata, ko že leži na klopi. Nekateri to osebo pri izvedbi običaja izpustijo, saj se prav pri tem pojavijo večje burkaške neprimernosti, ki so nemelokrat do novincev tudi žaljive.

Nato do ležečega krščenca pristopi z vrčem (ali litrom) rdečega vina v roki predsednik častnega krstnega zbora in prvi predsednik s krstno leskovo palico v roki, ki jo poda krstitelju. (Rdeče vino spominja na čas, ko je bilo pitje oziroma srkanje krvi uplenjene divjadi še del lovskega krsta.) Predsednik častnega krstnega zbora krščencu zlije na vrat nekaj kapljic vina **trikrat zaporedoma** in ga vsakič, ob tem ko govori, rahlo udari z njo po zadnji plati:

- » (1) *krstim te v imenu boginje Diane, za lovsko čast in poštenje,*
- (2) *v imenu lovske bratovščine – za lovske družine složno življenje,*
- (3) *v imenu navzoče lovske družbe – za puške pravilno nošenje!*«

Pisar v veliko krstno knjigo z velikim pisalom zapisuje glasno ponavljajoče krstiteljeve besede. Torej: predvsem lovska čast, složnost in lovska pravičnost vejejo iz krstnih besed. Ali niso te besede vendar temeljno določilo Etičnega kodeksa slovenskih lovcev!?

Opomba: Tudi polivanje krščenca z vinom mora imeti svoje meje; biti mora res neznanstveno, ne pa pravi slap, da je *»srečnež«* po krstu videti kot utopljenec. Taka *»navlažitev«* gotovo ne bo povečala razpoloženja žrtve za nadaljnjo zabavo. Zavedati se moramo, da ta lovski običaj sodi k naši lovski kulturi, zato se potrudimo, da vsaka neprimerna in nedostojna izvedba ne bi zmanjšala našega ugleda, ker bi kršila temeljno načelo lovske etike. Čeprav se želimo zabavati, se ne smemo posluževati lovske časti in osebnega spoštovanja neprimernih dejanj!

Ob izrekanju deli udarce z eno roko krstitelj, predsednik krstnega odbora, sam z drugo roko pa zliva majhne (res majhne!) odmerke vina krščencu na vrat. Preden krščenec vstane, mora spoštljivo poljubiti uplenjeno divjad, predsednik častnega krstnega zbora pa slavnostno razglasi, da je krščenec postal polnopraven član zelene lovske bratovščine in ga opozori, naj nikoli ne zataji lovske časti in na lovu lovske pravičnosti, prejeti udarci pa naj mu bodo v opomin, da mora zvesto in častno izvrševati vse lovske dolžnosti in opravila. Nato krščencu izroči za spomin krstno palico s podpisi vseh članov častnega

krstnega zbora. Ko krščenec poljubi še krstno palico, se zahvali za prejeto čast in obljubi, da se bo v lovski praksi izkazoval za vrednega in pravičnega lovca. Nato krstitelj krščencu trdno stisne desno roko, mu nazdravi s kozarcem – v levi roki – in oba, obvezno držeč kozarec vina v levi roki, spijeta vino do dna kozarca.

Opomba: Pravilno je, da celoten krstni obred opravi zgolj krstitelj, ne pa tudi kateri od prisednikov ali še kdo (npr. zagovornik). Prisednika sodelujeta v prvem delu pri izpraševanju in »globokem razmišljanju«, krst pa praviloma vedno v celoti opravi le krstitelj! Praksa, ki je v navadi ponekod, da udarce s palico delijo tudi prisednika, boter, celo vsi navzoči lovci, prav tako ni sprejemljiva!

Pri tem je treba prvenstveno opozoriti, da krščenca z udarcem lahko »krsti« le tisti lovec, ki je bil tudi sam že krščen in ki je kdaj pred tem tudi sam že uplenil takšno divjad, za katero je krščen novinec. Zato je treba predsednika častnega krstnega zbora ali krstitelja premišljeno izbrati. Če je bil npr. krščenec krščen za uplenitev muflona, nek lovec – ki naj bi bil krstitelj – (čeprav je bil že krščen za uplenitev neke druge vrste velike divjadi), pa ga sam še ni uplenil, ni primerna oseba za krstitelja!

V lovski družbi lovci vedno držimo in nazdravljamo z levico! Ko je krst končan, krščenec po možnosti vse zbrane pogosti z nekaj litri vina ali drugo pijačo in z levico nazdravi vsem zbranim, ki izpijejo na njegovo zdravje in čast pijačo tudi iz svojih kozarcev. Zapomnimo si: vsak lovec je v življenju lahko lovsko krščen le enkrat!

Opomba: Krstiti uplenitelja za vsako vrsto prvič uplenjenega primerka trofejne parkljaste divjadi je povsem zgrešeno in nima prav nobene zgodovinske ali kulturne osnove med častnimi lovskimi običaji in navadami. Tako so bili nekateri »zbiralcı trofej« krščeni tudi večkrat, nevedoč, da morda pravega in častnega lovskega krsta sploh še niso bili deležni!

Če že – listina o lovskem krstu; kakšna naj bo?

Novincem, ki jih je po uplenitvi prve velike divjadi zelena tovarišija (bratovščina) z lovskim krstom sprejela v svojo enakovredno družbo, družčine dolgo časa niso izdajale in izročale nobenega pisnega potrdila, nobene posebne listine. Po letu 1980 pa se je, na pobudo podjetnih posameznikov in še pozneje z razvojem manjših zasebnih tiskarn, začelo tudi to. Vso zadevo je pospešila Delavska univerza v Domžalah (glej Lovec, 12/1981, str. 426), ki je prva založila Listino o lovskem krstu ter jo skupaj z navodilom ponudila v odkup lovskim družinam in drugim lovskim organizacijam. Kot oblikovane barvne obrazce so jih prodajali celo v lovskih trgovinah. Pohvalno je bilo, da se je nekdo spomnil in odločil založiti tako listino, ki pa je bila z gledišča pravilnega obravnavanja lovskega krsta kot ustaljene šege in navade v osnovi povsem zgrešena, v besedilu na njej pa je bilo tudi povsem zgrešeno lovsko izrazje. Skratka, zadevo bi bilo treba

izpeljati pravilno, ne zaletavo in zgrešeno. Na listini je bila povsem napačna navedba (kmalu nato, v naslednjih letih tudi na vseh podobnih drugačnih natisnjenih listinah o lovskem krstu da listino podeljuje LD (lovska družina). Dejstvo je namreč, da v skladu s temeljnim poslanstvom in namenom tega lovskega običaja tako krstno listino (če se že vroča novincem) lahko **podeljuje le družina** na lovskem krstu naključno prisotnih **lovcev**. **Ne more je izdati lovska organizacija – lovska družina (LD)!** Lovski krst je simbolni sprejem med enakovredne lovske tovariše, lovske bratovščino, nika-kor pa ne v lovske družino! Sprejem v LD je nekaj povsem drugega – uradnega. Da je res tako, dokazujejo tudi podpisi »sodnika«, »zagovornika« in »tožilca«, ki niso funk-cionarji LD. Lovskemu običaju bi bilo zadoščeno, če bi bilo na zgornjem delu listine v uvodu zapisano vsaj »Lovski tovariši LD... (če niso bili na lovu tudi drugi povabljeni lovci) podeljujejo ...« Prav tako je treba paziti, da na tiskovini niso nepravilni lovski izrazi, npr. za uplen ali odvzem; pravilen in ustaljen lovski izraz je še vedno upleni-tev (npr. za uplenitev prvega srnjaka ipd.). Pri grafičnem oblikovanju robov listine in pri dodajanju stiliziranih okraskov je treba paziti na uporabo sprejemljivih slovenskih simbolov, še posebno moramo paziti na obliko in barve zaščitenega slovenskega lovske-ga stanovskega znaka SLD (standardno e-obliko so dobile vse območne lovske zveze). Izogibajmo se hrastovemu listju in nemški pisavi – gotici, ki so povsem germanski sim-boli. Raje uporabljajmo nevtralneje tipe črk, za okrasje pa stilizirane smrekove vejice, bukovno ali lipovo listje, ki so vsaj naši oziroma širše sprejemljivi slovanski simboli.

Nekaj vprašanj za preizkus kandidatovega znanja na lovskem krstu

Na katero stran pade zadet srnjak?

(Na kosmato.)

Kdaj srnjak odvrže rogovje?

(Nikoli; odpade mu, izgubi ga.)

Zakaj ima zajec zadnji nogi daljši od sprednjih?

(Ker ima sprednji prekratki.)

Kdaj zajca bolijo zobje?

(Kadar ga drži pes.)

Zakaj teče zajec čez hrib?

(Ker vendar skozenj ne more teči.)

Zakaj se zajec na vrhu hriba ozre nazaj?

(Ker nima oči na riti.)

Koliko časa teče zajec v gozd?

(Do sredine gozda, potem pa spet iz gozda.)

Zakaj hodi zajec v zelje?

(Ker se ne vozi.)

Kdaj je zajcu najbolj vroče?

(Ko se peče v ponvi na štedilniku.)

Zakaj zajec pred belim psom hitreje teče kot pred črnim?

(Ker misli, da je beli suknjo slekel in da bo v srajci hitrejši.)

Kako gre lisica v luknjo: z glavo ali repom?

(Z obojim; a predvsem z nogami.)

Zakaj gre lisica v luknjo?

(Ker noče biti zunaj.)

Zakaj divji petelin med petjem miži?

(Ker zna vso pesem na pamet, brez not.)

Kdaj ima fazanka največ perja na sebi?

(Kadar je petelin na njej.)

Zakaj štokrlja stoji na eni nogi?

(Ker bi sicer padla.)

Kdo gre zjutraj pred jelenom s pašnika v gozd?

(Njegova sapa in veter.)

Kdaj se srnjaku dobro godi?

(Kadar so lovci v gostilni.)

Kje je zajec večji: v detelji ali zelju?

(Povsod je enako velik.)

Kateri so trije največji čudeži?

(Lovec, ki ne pije, pes ki ne laja, zajec, ki se ne boji.)

V čem sta si srna in ženska enaki?

(Obe nosita po devet mesecev.)

V čem pa se srna in ženska razlikujeta?

(Srna je vroča le nekaj dni v letu, ženska pa vedno.)

Zakaj lisica pokrade največ kokoši spomladi?

(Ker kot porodnica rabi kurjo juho.)

Zakaj lovci nazdravljamo s kozarcem v levi roki?

(Ker z desno objemamo ljubico.)

Kdaj reče zamorec dobro jutro?

(Kadar govori slovensko.)

Zakaj je morje slano?

(Ker v njem plavajo slaniki.)

Zakaj divji prašič gleda v tla?

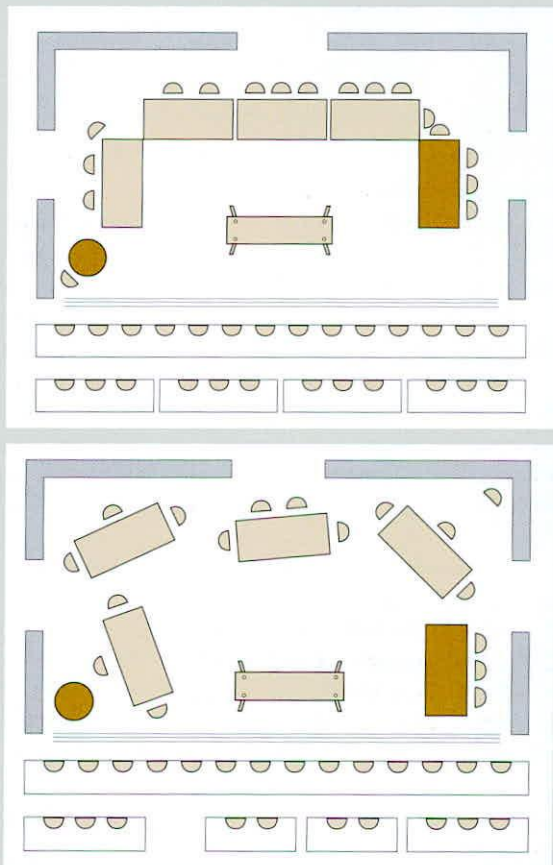
(Ker ga je sram, da je njegova mama svinja (prasica)).

Primer scenarija za javno uprizoritev lovskega krsta

(Prirejeno po zapisu Franceta Cvenkla; Lovec, LXXIV. Letnik, št. 2/1991.)

Prizorišče

Prava ali improvizirana gostilniška soba oziroma oder v neki dvorani (lahko tudi na prostem pred lovskim domom (kočo). V sobi oziroma na odru je ustrezno število miz in stolov, spredaj v sredini klop brez naslonjala, večja podolgovata miza spredaj desno, okrogla mizica v kotu spredaj levo. Na steni zadaj je ustrezno število obešalnikov. Če se prireditev dogaja na odru za širšo družbo, so pred odrom tudi sedeži za svojce lovcev, krščence in druge udeležence.

Idejni skici ureditve prizorišča za javno uprizoritev lovskega krsta

Nastopajoči:

napovedovalec/povezovalec,
gostilničarka (Micka),*
lovovodja (vodja lova) in voditelj lovskega ropota (Janez),
vodja gonjačev (brakirjev) (Lojz),
lovski novinec (Stane),
mentor (Joža),
lovec (Gašper),
predsednik krstnega odbora (Frenk),
prvi prisednik (Peter),
drugi prisednik (Pavel),
pisar (Matevž)
lovec (Gaber),
lovec (Rudi),
lovec (Martin),
drugi lovci in gonjači (štirje).

Napovedovalec (povezovalec) (na odru ali pred njim pove ali prebere):

»Lovski krst je star običaj, ki prikazuje sprejem lovskega novinca (nekoč) v lovsko družbo, med prave lovce, v tako imenovano zeleno bratovščino. Novinca torej, ki se je v svojem začetniškem lovskem udejstvovanju – pri delih v lovišču in pri lovu – dobro izkazal in je – kar je poglavitno – lovsko pravično uplenil praviloma prvo veliko divjad. Nekaj povsem drugega je dandanes sprejem lovskega kandidata v lovsko organizacijo, v lovsko družino (upravljavko lovišča). Kdor želi postati lovec, mora po veljavnem zakonu in drugih predpisih ob praktičnem delu in uvajanju v lovstvo uspešno prestati vsaj enoletno pripravniško dobo, v lovski družini opraviti praktičen del lovskega izpita, nato pa po obiskovanju lovskega tečaja in ob sprotne preverjanju teoretičnega znanja iz posameznih tem na koncu opraviti še zaključni teoretični lovski izpit pred tričlansko državno komisijo.«

* Opomba: Imena so v oklepajih; režiser glede na okoliščine in možnosti poljubno izbere osebe, ki v glavnem nastopajo s svojimi praviimi imeni.

Lovski krst so prirejali davno, ko še ni bilo nobenih predavanj, tečajev in lovskega izpita. Med lovci običaj lovskega krsta še vedno živi, v različnih okoljih naše dežele tudi v različnih različicah. V tej, ki vam jo predstavljamo, je opisana takšna, ki je bila v navadi na Gorenjskem (v okolici Ljubnega in Kroke, od koder je bil doma avtor F. Cvenkel – op: B. Leskovic).

Gostilničarka Micka (prinese v sobo oz. na oder namizne prte, jih odloži ali drži v naročju, obrnjena h gledalcem): *»cenjeni vsi navzoči, ne glejte tako začudeno! Veste, tu pri nas je gostilna in jaz sem gostilničarka Micka. To soboto so si za današnjo nedeljsko*

popoldne rezervirali gostilniški prostor naši lovci, da se po skupnem lovu pogovorijo in poveselijo. (Pregrinja mize s prti, namešča in poravnava stole ipd.) Tudi moj mož je lovec. Poučil me je, da se tak lovski sestanek po skupnem lovu imenuje zadnji pogon. Vsak skupni ali skupinski lov ima enega ali več pogonov, razlika pa je med zadnjim pogonom v lovišču in zadnjim pogonom v gostilni. Skupni lovi potekajo na več načinov: je brakada s psi za glasen lov, je tihi pogon ali pritisk, je lov v strelcih in tako naprej. Lovci naše lovske družine so imeli danes pritisk na srnjad. Takemu skupnemu lovu pravijo zato tako, ker lovijo le lovci in gonjači, navadno brez psov. Na pritisku torej psi ne gonijo divjadi; če ga kdo ima, ga ima ob sebi, gonjači ne kričijo tako zelo, pač pa se le oglašajo, da divjad le dvignejo z ležišč in bežečo pritiskajo proti lovcem, ki nanjo čakajo na stojiščih.

Kajne, da o lovu že kar veliko vem. Sicer pa, kako ne bi, saj moj mož več govori o lovu kot o ljubezni! Dobro, da ga danes ni doma in ne na lovu, ker bi sicer morala manj govoriti. Je moral namreč v mesto na politični sestanek ...

Zdaj pa brž na delo! Joj, koliko je že ura (pogleda na ročno uro), saj bi morali že biti tukaj! (Hiti s pripravljanjem sobe, briše stole, namešča kozarce ipd. Za odrom se zaslišijo koraki, govorjenje.) Zdaj so pa res že pred vrati!«

(Lovci vstopajo ...)

Lovec: »Dober dan, Micka! Sobo si lepo pripravila, kakor smo se zmenili ...«

(Lovci obešajo nahrbtnike, lovske torbe ipd. na obešalnike, vsak zasede stol po izbiri. Štirje, všteta sta tudi vodja gonjačev in nosač, so gonjači z daljšimi debelejšimi palicami. Predzadnji vstopi gonjač, ki na rami nosi uplenjenega srnjega mladiča, obrnjenega z glavico naprej, v gobčku pa z zadnjim grizljajem – zeleno smrekovo vejico. Zadnji vstopi uplenitelj, mlad lovec z zeleno vejico na desni strani klobuka, Nosač položi uplenjenega srnjega mladiča na klop).

Lovovodja Janez (na ramenu ima obešen lovski rog): »Bil je zanimiv, prijeten, hkrati pa tudi naporen lov. Spodobi se, da si s kozarcem vina privežemo dušo. Zato, Micka, daj nekaj litrov rdečega takoj na mize!«

(Gostilničarka in z njo dva lovca odhitijo po vino, prinesejo litrske bokale in jih postavijo na mize in za rezervo še dva litra na majhno okroglo mizico. Lovovodja se obrne proti gledalcem.)

»Lov nam je uspel. Nekateri si najbrž mislite: Kako neki je uspel, če ste uplenili samo tega srnjega mladiča? Toda lov ni samo streljanje, je tudi opazovanje in pristno doživljanje narave. Videti divjad, ki se pojavi pred lovcem na stojišču, je prav tako svojevrsten dogodek, čeprav na nekatero divjad ni bilo dovoljeno dvigniti puške. Namen skupnih lovov je tudi, da ugotovimo, koliko divjadi imamo v lovišču. Glede na številčnost posameznih vrst glavnemu načrtovalcu predlagamo letni načrt odstrela v našem lovišču. Pri načrtovanju odstrela velja, da ni dovoljeno nobene vrste odstreliti toliko, da bi bil ogrožen obstoj območnih populacij lovnih vrst prostoživečih živali. A kljub temu bo morda kdo izmed nelovcev rekel: I, zakaj pa vendar to ubogo srnico? V našem lovišču je treba med sr-

njadjo upleniti določeno število, natančno po starostni in spolni sestavi. Odstrel srnjakov je uresničen. A potreben je bil še vedno odstrel mladiča ženskega spola. Prav s tem odstrelom je danes odstrel mladičev med srnjadjo končan. Do konca lovne dobe pa bo treba upleniti še štiri dve- in večletne srne.

Zlata jesen poklanja svoje plodove ne le kmetovalcem, sadjarjem, vinogradnikom, ampak tudi lovcem. Brez zlobe v srcu segamo po njih, jih utrhamo, kakor utrha vinogradnik grozd, kakor sadjar jabolko, kakor otrok lepo cvetico na travniku ... Ob vsem tem se tudi zavedamo, da je treba divjad varovati, z njo pravilno upravljati, saj je živa v svojem naravnem okolju najlepši okras narave.

Naš lovski novinec Stane se je danes najbolj izkazal, boginja Diana in zavetnik lovcev sv. Hubert sta mu bila naklonjena. Ta srnica je sicer naš današnji skupni plen, toda predvsem je plen našega novince Staneta, ki je pred nekaj meseci opravil lovski izpit in jo je danes z mojstrskim strelom položil na dlako. Preden smo prišli sem, v gostilno na zadnji pogon, smo se ustavili na pašniku pred vasjo in po starem lovskem običaju uplenjeni srnici izkazali čast in spoštovanje; lovci pravimo, da smo pozdravili lovino.«

Vodja brakirjev Lojz (tudi on ima okrog vratu obešen lovski rog): »Spoštovani lovski tovariši! Slišali ste in nekateri tudi videli, kako je naš novinec Stane danes uplenil srnico. Predlagam, da ga lovsko krstimo, da ga razglasimo za pravega lovca in ga sprejmemo v zeleno bratovščino ...«

Mentor Joža: »Povsem soglašam. Upam, da tudi vsi drugi! Pri delih v lovišču, pri skrbi za divjad, pri obdelovanju lovske njive in izboljševanju okolja za divjad je bil naš novinec Stane vzoren sodelavec. No, in danes je z mojstrskim strelom srnico pravilno ocenil in jo poslal v večna lovišča. Zato mu priznanje potrdimo z običajem lovskega krsta!«

Lovci: (ploskajo) »Vsi soglašamo, Stane naj postane pravi lovec!«

Lovovodja: »Predlagam krstni odbor, ki ga sestavljajo predsednik in dva prisednika. Prvi naj bo naš prekaljeni lovski veteran Frenk, prisednika pa vzorna lovca Peter in Pavel. Pisar naj bo Matevž. Vsi trije so v svoji zeleni praksi uplenili – poleg drugega – vsak tudi po nekaj srnic, srnjačkov srn in srnjakov.«

Vodja brakirjev: »Volja vseh navzočih je ukaz, zato naj izvoljeni zasedejo častno mesto ob veliki mizi, tamkaj sedeči pa z izvoljenimi zamenjajo sedeže!«

(Člani krstnega odbora in drugi hitro zamenjajo sedeže.)

Vodja brakirjev: »Na vsakem zadnjem pogonu se utegne zgoditi kaj takega, zato imam za vsak primer vedno v svojem nahrbtniku tudi znamenja časti in oblasti krstnega odbora: tri ogrlice (insignije) za predsednika iz trofejnih delov oziroma zobovja različne divjadi, za oba prisednika pa iz lovcev dragih vršičkov iglavcev.«

(Vodja brakirjev pristopi k mizi, člani krstnega odbora vstanejo in se odkrijejo. Vodja vsake-mu obesí okrog vratu insignije, nakar se člani odbora spet pokrijejo s klobuki in sedejo.)

Vodja brakirjev (nadaljuje): »V svojem nahrbtniku imam še vse drugo, potrebno za krst. (Jemlje iz njega in odlaga na mizo pred člane odbora.) Tu je krstna palica, na katero se podpišejo člani odbora, tu je pero iz peruti naše največje ptice v lovišču (orla) za pisanje

zapisnika in tu ustrojena brezdlaka koža divjadi, na katero bo drugi prisednik in zapisnikar hkrati ovekovečil današnji krst.

(Člani odbora, začenši s predsednikom, se navidezno z vso resnostjo podpišejo s ptičjim letalnim peresom na palico, na kateri so bili njihova imena, priimki in datum ter kraj krsta zapisani že prej.)

Predsednik krstnega odbora (vstane): »V imenu obeh prisednikov in v svojem imenu se vam zahvaljujem za zaupanje in obljubljam pri vseh prostoživečih živalih v našem lovišču, da bomo poverjeno nam nalogo vestno opravili. In zdaj naj pristopi k nam dragi naš lovski novinec Stane.

(Predsednikove besede so s patosom, slovesne. Stane pristopi, predsednik sede, sedejo k mizam, nato tudi vsi lovci. Vsi s klobuki na glavah.)

»... Res je, da so te lovci predlagali za lovski krsti, toda prej moraš opraviti še izpit, pravilno moraš odgovoriti na nekaj vprašanj, delno lahko celo s pomočjo svojih najožjih lovskih tovarišev ...

... Najprej nas zanimajo tvoji osebni podatki (s smešnim poudarkom): Novinec Stane, rojen!?»

»Rojen, seveda sem rojen, ker me sicer ne bi bilo tukaj ...«

Lovci (ob mizah) se zasmejijo, močno zaploskajo.

Prvi prisednik (s smešnim patosom): »Odgovor vsekakor dokazuje novinčevo umsko bistrost, kar je odlika spretnega lovca ...«

Predsednik (resno in smešno): »Rojen, kje?«

»Noben moj osebni dokument tega ne navaja. Menim pa, da v postelji, morda tudi na njivi, ko je mati repo plela, najbrž pa – ampak to ni dokazano – v gozdu, ko je delala butare ... Po mnenju nekaterih prav zato tako rad hodim po gozdu, saj pregovor pravi, da ptič rad leti tja, kjer se je izvalil.«

Drugi prisednik: »No, no, če smo poštene, je našemu vprašanju zadoščeno ...«

Predsednik (pomenljivo): »Rojen, kdaj?«

Stane (s komičnimi potezami na obrazu): »Ker mi brki slabo rastejo, pristojni na občini menijo, da tri mesece prezgodaj, v kozaprsku (novembru – op. B. L.) ...«

Lovci (zaploskajo in se zasmejijo):

»Imenitno odgovarjaš, Stane!«

1. prisednik: »Ni kaj, vprašanju je zadoščeno ...«

Predsednik: »Kje si nazadnje hodil v šolo?«

Stane: »V mestu sem delal pri zidarjih in na gimnazijo opeko in malto nosil, ko so jo popravljali ...«

2. prisednik: »Saprabolt, tako globok odgovor, da ga moram zapisati in podčrtati« (navidezno napiše s peresom na kožo).

Predsednik: »Spoštovana lovca prisednika, upam, da sta soglasna in da po teh bistrournih odgovorih takoj lahko preidemo na šaljivoslovje, na predmet, ki je najtesneje povezan z lovsko latinščino. Sila pomemben predmet je to, saj moramo tolikokrat v življenju resnost

in žalost obrniti na 'hec'...

In zdaj pozor, pozor! Prihajamo k stvari! Tone in Lojze iz sosednje lovske družine sta lovila na polju in se med lovom krepčala iz zajetne steklenice s kačjo slino. Posebno Tone je kar pogosto globoko potegnil iz nje. Kar zagledata na drevesu sivo vrano. Tone jo hitro pomeri in ustreli proti njej. Na Lojzetovo presenečenje vrana pade kot kaplja z veje ... Pa Lojze začudeno vpraša Toneta: 'Kako vendar, da si jo zadel, Tone...?' Tako tudi jaz tebe, novinec Stane, vprašam: 'Kako vendar, da jo je zadel?'

Stane (globoko premišluje in se odloči): »Kako je ne bi, saj je videl celo jato vran in mu ene ni bilo težko sklatiti!«

Lovci (pri mizah smeh, ploskanje): »Bravo, imenitno!«

Predsednik: »Naš lovec Gaber je danes, kot ste videli, prišel na lov s palico. Žena mu je za eno leto prepovedala na skupni lov hoditi s puško in ga tako obsodila za skoraj poklicnega gonjača – brakirja. Stane, zakaj je to storila?«

Stane: »Oh, ta odgovor pa že vrabci čivkajo na strehah: ker je kot gost v sosednji lovski družini pred nekaj tedni na brakadi obstrelil brakirja.«

Lovec Gaber: »Res je, res je, kar je povedal Stane, ampak, lepo vas prosim, da upoštevate, da se je tisti brakir pisal Zajec.«

(Sprva začudeni in zgroženi obrazi lovcev se zvedrijo in vsi se smejijo.)

1. prisednik: »Predsednik, prosim, da se poleg petice Stanetu za ta odgovor vnese v zapisnik še šestico Gabru za imenitno opravičilo.«

Predsednik (resno, odločujoče): »Pripomba je tehtna in zato sprejeta. Pavel, zapiši! Nadaljujemo: Stane, zelo dobro poznaš našega Rudija, tvojega sovaščana. Dejstvo je, da je zadnji čas Rudijev pes zelo shujšal. Zakaj?«

Stane (pomenljivo): »Ker je Rudi mesarju mačka ustrelil!«

Lovec (iz omizja): »No, potem je pa natolcevanje, da je mesar zalotil Rudija pri svoji ženi ...« (Lovci se hihitajo in trepljajo Rudija po ramenih).

Predsednik: »Krstni odbor šteje Stanetov odgovor za pravilen in odklanja namigovanje na sadeže, kot sta češplja in banana... Stane, povej še, kakšna je razlika med dobrim lovcem in dobrim zakonskim možem?«

Stane: »Oprostite, ne vem, res ne vem, ker še nisem oženjen. Ali mi v tem primeru sme pomagati kakšen oženjen lovec?«

Predsednik: »Tvoja želja je upravičena, seveda dovolimo. (Prisednika prikimata.) No, kdo bo neoženjenemu Stanetu priskočil na pomoč?«

Lovec Martin (z debelimi naočniki): »Jaz, gospod predsednik! Med dobrim zakonskim možem in dobrim lovcem strelcem ni nobene razlike: oba morata večkrat na eno oko zamižati ...«

(Lovci zaploskajo in se glasno smejijo.)

Predsednik: »Zelo dobro, Martin, ker razumeš, da mora novinec poznati to resnico, preden naredi največjo neumnost v življenju. Stane, ti nam pa hitro odgovori še na nekaj vprašanj iz tega predmeta. Kdaj se zajcem, srnjakom in divjim prašičem dobro godi?«

Stane: »Kadar lovci sedijo v gostilni, kakor mi sedaj!«

(Pri lovcih po vsakem odgovoru smeh in ploskanje.)

Predsednik: »Kateri so največji čudeži?«

Stane: »Star lovec brez revmatizma, zajec, ki laja, in pes, ki igra violino ...«

Predsednik: »Zakaj lovci napijajo in pijejo iz kozarca v levici?«

Stane: »Ker z desnico objemajo in božajo ...«

Predsednik: »Spoštovana prisednika, upam, da z vama delim prepričanje, da novinec Stane zasluži iz tega predmeta skoraj odlično oceno in da lahko preidemo na glavni predmet – živaloslovje.«

Prvi prisednik (zdaj je njegov govor dostojen, resen, brez patosa): »O podrobnostih pri srnicah, ne tistih z modrčki in tudi ne tistih, naših pravih z okencem na ritki, novince ne bomo spraševali. Kljub temu pa dovoli, predsednik, da mu postavim samo eno povsem resno vprašanje (predsednik mu globoko priklama). Stane, danes si solovcem že nekajkrat povedal, da so predte in tvojega mentorja Joža pritekli na 50 korakov trije kosi srnjadi. Kako si med njimi prepoznal mladiča – srnico, pravšnjo za odstrel?«

Stane: »Najprej naj pojasnim, da nisem rekel, da so pritekli trije kosi, ker kosi ne pritečejo, ampak priletijo, pač pa sem rekel, da je pritekla srna z dvema mladičema. Čeprav je vodeča srna v tem času le malo večja od mladičev, sem jo takoj razločil. Hitro je moj pogled zajel mladiča z zadnjicama, obrnjena proti meni. Primerjam njuni okenci na sivih zadnjicah. Okence ledvičaste oblike ima srnjaček, stoji na moji desni. Mladič na moji levi pa ima okence kakor narobe obrnjeno belo srce. To je srnica. Puško imam že ob licu, toda strel na tako stoječo žival bi bil nelovski. Tisti hip pa, kakor da je delovala moja tiha želja: živali se prestopijo in postavijo bočno. Hitro preverim svojo ugotovitev, če je res, da je mladič s srčastim okencem srnica. Točno! Od strani na temnem ozadju jasno razločim na spolovilu šop svetlih dlak, imenovan čopič. Vse moje ugotavljanje je trajalo le nekaj trenutkov. In strel! Padla je v ognju, brez bolečin, svoje smrti se še zavedla ni ...«

Predsednik: »Ta tvoj odgovor je bil pa tako zelo pravilen, da bi zanj in za svoje ravnanje pred strelom v osnovni šoli prejel petico, na univerzi pa desetico.«

Lovec: »Odlično, Stane, odgovarjaš kot profesor lovstva!« (Ploskanje in pritrdjevanje.)

Predsednik: »Vedeli smo, da te pri srnici ne bomo ujeli. Morda te bomo pa pri srnjaku in srni. Ali veš kdaj srnjak odvrže rogovje?«

Stane: »Nikoli, ker mu samo odpade oziroma ga izgubi ...«

(Lovci pogosto nagrajujejo novinceve odgovore s ploskanjem in glasnim smehom.)

Predsednik: »V čem se pa razlikujeta?«

Stane: »Srna je vroča le nekaj dni v letu, ženska pa, kadar je smreka zelena.«

Prvi prisednik: »Pri srnjadi ga ne ujamemo, poskusimo pri drugih živalih!«

Predsednik: »Zakaj zajec pred belim psom bolj teče kot pred črnim?«

Stane: »Ker misli, da si je istrijanec slekel suknjič, da bi ga v srajci bolj gotovo dohitel in zgrabil ...«

Predsednik: »Kdaj je zajcu najbolj vroče?«

Stane: »Kadar se v ponvi peče.«

Predsednik: »Kdaj ima divja kura največ perja na sebi?«

Stane: »Kadar jo kopča divji petelin.«

Predsednik: »Kakšna je razlika med samico srako in samcem srakmanom?«

Stane: »Sraka je črno-bela, srakman pa belo-črn.«

Predsednik: »Zakaj gleda divji prašič v tla?«

Stane: »Ker ga je sram, da je njegova mati svinja – prasica.«

Predsednik: »Zakaj lisica največ kokoši pokrade spomladi?«

Stane: »Takrat ima mladiče in kot porodnica potrebuje kurjo juho.«

Predsednik: »Kako ločiš lisico od lisjaka?«

Stane: »Po repu; lisica ga ima eno luknjo više kakor lisjak.«

Predsednik: »Kako je lisica zvita?«

Stane: »Tako, da se je pred našim Martinom, ko je stal na stojšču, spremenila v psa, ko jo je ustrelil.«

(Med lovci krohot, obračajo se k Martinu, ki sramežljivo pogleduje iznad očal.)

Lovec Martin: »Jehata, jehata, res se je, pa ne v navadnega psa, v mojega rvavega Čujčka se je spremenila, tako je zvita ta presneta 'tica lisica! O, moj rajni Čujček je bil dober psiček.« Z robcem si briše solze.

Predsednik: »Spoštovana prisednika, prepričan sem, da smo soglasni v oceni, da je naš novinec Stane spraševanje in preverjanje znanja odlično preстал. (Prisednika globoko prikimata. Predsednik in prisednika vstanejo.) ... (Slovesno, s kančkom humorja.) Razglašamo, da je naš novinec potem, ko je uplenil prvo veliko divjad, odlično opravil tudi najpomembnejši, tovariški lovski izpit, popolnoma zrel za lovski krst. (Člani krstnega odbora zaploskajo, veselih lovskih obrazov zaploskajo tudi lovci in vstanejo) ... Prosim vas, da hitro pripravite vse za slovesnost krsta, tega našega starodavnega lovskega običaja.«

(Gonjač - nosač namesti srnico na klopi spredaj počez tako, da ji sprednje noge visijo na eno stran, zadnje na drugo. Lovci, vsi s klobuki na glavah, se razporedijo okrog klopi kot častna straža.)

... Napočil je veliki trenutek ... Novinec Stane naj se uleže s trebuhom na klop, s srcem na divjad ...«

(Novinec Stane se odkrije, izroči klobuk enemu izmed lovcev in nato stori, kar mu je ukazal predsednik. Le-ta vzame z mize bokal ali liter vina, prvi prisednik krstno palico, drugi prisednik pa obsedi pri mizi in s peresom piše na kožo ...)

Predsednik (stoječ pri novinčevi glavi, prvi prisednik ob predsedniku na isti strani novinca): »Dragi naš Stane, lovsko pravični uplenitelj srnice, na katero zdaj pritiskaš svoje srce v znamenje ljubezni in spoštovanja tudi do divjadi – svojega plena. Poslednji hip še zeleni novinec, toda z odlično opravljenim izpitom ...

KRSTIM te z vinom, rdečim kot srnja kri, in s palico iz gozda, ki je lovčev raj:

prvič – v imenu Diane, boginje lova, in zavetnika lovcev svetega Huberta – za lovsko čast in poštenje; (udarec s palico)

(Ob vsakem geslu predsednik krščencu zlije na tilnik nekaj kapljic vina, prisednik pa zmerno, a krepro udari s krstno palico po Stanetovi zadnji plati.)
drugič – v imenu navzoče lovske družine složno življenje; (udarec s palico)
tretjič – v imenu navzoče lovske družine – za puške pravično nošenje. «
(udarec s palico)

(Predsednik krstitelj postavi bokal ali liter nazaj na mizo, prisednik odloži palico, krščenec vstane, objame srnico okrog vratu in jo poljubi na smrček. Lovec izroči krščencu klobuk, s katerim se takoj pokrije in stopi pred predsednika, stoječega za mizo.)

Predsednik: »Dragi Stane, pravkar si postal polnovreden član zelene bratovščine. V svojem nadaljnjem lovskem udejstvovanju nikoli ne zataji z neupravičenim dejanjem lovske časti in na lovu ne pozabi na lovsko pravičnost! Udarci po tvoji zadnji plati naj ti bodo v opomin, da je za greh potrebna tudi kazen! Tudi krstna palica s podpisimi članov krstnega odbora in z datumom tvojega sprejema med prave lovce, ki ti jo zdaj izročam v trajen spomin, naj te opominja na vse to!«

(Mu izroči palico, krščenec pa jo sprejme in poljubi. Medtem prvi prisednik naliže dva kozarca vina: enega za krščenca, drugega za predsednika. Predsednik dvigne kozarec z levico in ga izroči krščencu, ki ga prav tako sprejme z levico. Hkrati si natočijo kozarce še prisednika in vsi lovci ter gonjači. Prihiti tudi gostilničarka Micka, ki ji prav tako naližejo kozarec.)

Predsednik (s kozarcem v levici): »Od srca ti čestitamo k sprejemu v zeleno bratovščino in ti v tvojem lovskem življenju želimo vedno dober pogled, ravne cevi tvojih pušk in uspehe pri varstvu divjadi, njenem upravljanju in tudi pri lovu! Na zdravje!«

(Ob teh besedah predsednik in krščenec trčita s kozarcema v levicah, izpijeta vino do dna, nakar predsednik seže krščencu z desnico v njegovo desnico. Hkrati ob klicih Na zdravje! dvignejo kozarce tudi prisednika in vsi drugi lovci za omizjem, s pogledom uprtim v krščenca in vino vsi izpijejo do dna.)

Krščenec Stane: »Krstnemu odboru in vsem drugim navzočim se zahvaljujem za izkazano mi čast in priznanje. Obljubljam, da se bom izkazal vreden vašega zaupanja!«

(Vsi zbrani mu ploskajo in se počasi začno razhajati, nekateri že zapuščajo prostor oz. oder. Tedaj se vodja gonjačev obrne k lovcem, zatrobi na lovski rog nekaj kratkih, hitro ponavljajočih se zvokov; lovce kliče k pozornosti.)

Lovovodja (takoj po zvokih stopi na stol): »Tovariši lovci in gonjači! Predlagam, da našega novega lovca Staneta počastimo še z **lovskim ropotom**. Tudi to nam velewa lovski običaj.«

Lovec, lovci: »Tako je, tako je pravilno!«

Vodja gonjačev: »Za izvedbo tega običaja sodijo na mize polni litri vina in kozarci (1 dl) brez pecljev. Kdo bo torej naročil pijačo, kdo plačal?!«

Krščenec Stane: »Po stari lovski navadi je to bila vedno dolžnost krščenca (-ev). Torej je

to moja dolžnost, ki jo z veseljem prevzamem. (Skoči k vratom in zakliče: »Halo Micka, izpraznjene litre ponovno napolni in pridaj tudi nekaj peciva! Vse na moj račun!«)

Lovec: »Naj živi naš Stane!«

Lovovodja: »Lovski ropot torej! Pomaknimo mize skupaj, v eno omizje!« (Lovci hitro potisnejo mize v polkrog, pri tem pazijo na litre in kozarce na mizah. Srnico položijo vzdolž klopi v ospredju odra oz. sobe ali pa jo zaradi toplote odnesejo s prizorišča. Gostilničarka in dva lovca/gonjača prinesejo na pladnjih vino, pecivo in poskrbijo, da je na vsaki mizi poln liter vina, kozarci 1 dl in pecivo.)

Vodja gonjačev: »Kdo bo voditelj ropota!? I, kdo drug kot lovovodja Janez! Če seveda sprejme to nalogo?«

Lovci: »Tako je, Janez naj bo, Janez zna, Janez najbolj ve, kako se tej reči streže.«

Vodja gonjačev: »Voditelj ropota, tvoj sedež je tu (in mu pokaže prvi stol skrajno levo, gledano izpred odra). Zadnjice drugih lovcev pa naj zavzamejo svoje prvotne sedeže!« (Storijo, kar jim je ukazal. Člani krstnega odbora si snamejo z vratu »insignije« (razne okrasne obeske v obliki delčkov rog/rogovja, praznih tulcev nabojev ipd., obešene na ovratne vrvice) in jih vrnejo vodji gonjačev, ki jih takoj pospravi v svoj nahrbtnik. Vsi lovci posedejo, tedaj se vsi odkrijejo in klobuke obesijo na gostilniške obešalnike.)

»... Vsi na mestih? Da, da. In zdaj predajam besedo voditelju lovskega ropota, našemu Janezu.«

Voditelj ropota (slovesno): »Našemu krščencu, novemu pravemu lovcu Stanetu v čast! Nabij (ali nabaši) puške! (Pri vsaki mizi eden izmed lovcev natoči vino iz litra v vse kozarce.) Opomnim naj vas še, da kdor pri ropotu na povelje zakasni ali prehití, plača pijačo za ponovitev ropota!«

(Ko so kozarci polni, voditelj poveljuje naprej.)

– *Primi puško!* (Vsi hkrati morajo prijeti kozarce z levico, ne smejo jih pa pri tem še dvigniti z mize!)

– *Tri prste od mize!* (Vsako povelje je izrečeno s poudarkom na zadnjem zlogu in ga morajo lovci izvršiti hitro in natančno.)

– *Na mizo!* (Trdo, da pošteno zaropota.)

– *Pet prstov od mize!*

– *Tri prste od ust!*

– *Na usta!*

– *Izpij do polovice* (Izpijejo.)

– *Tri prste od ust!*

– *Na usta!*

– *Izpij do dna!* (Izpijejo.)

– *Pet prstov od mize!*

– *Na mi-zo!* (Ob zadnjem zlogu morajo vsi hkrati trdo postaviti kozarce na mizo in jih z levico še vedno držati.)

– *Tri prste od mize!*

(Voditelj začne potrkavati z dnom praznega kozarca v določenem ritmu, ki ga začne prav on.)

– *Tok, tok, tok-tok-tok!* (Zadnji trije zlogi v skupini so hitrejši.)

(Voditeljevemu potrkavanju se pri prvem udarcu prvič ponavljane skupine zlogov pridruži z enakim potrkavanjem prvi lovec na voditeljevi levici. Pri prvem udarcu drugič ponavljane skupine zlogov se voditelju in prvemu lovcu na voditeljevi levici s potrkavanjem pridruži drugi lovec levo od voditelja. Nato se tako naprej, zaporedoma, drug za drugim pridružuje s potrkavanjem vse omizje. Nekajkrat vsi skupaj še potrkajo celotno skupino zlogov, nakar voditelj zakliče:

– *Stoj! Pet prstov od mize, na mi-zo!*«

(Lovec Martin – z očali – zakasni z udarcem na mizo. Vsi lovci uprejo pogled vanj in se zasmejijo.)

Voditelj ropota: »*Martin, Martin, moker smodnik – zapozneli strel! Saj veš, kaj to pomeni ...*«

Martin (veselo): »*Seveda vem: do semkaj krščenec Stane, naprej pa plačam jaz! I, zakaj pa tudi ne, saj lovski krst ni ravno vsak dan!*« (Pohiti k mizici, na kateri sta še dva polna bokala (litra) vina. Iz enega Martin, iz drugega pa drug lovec dotočita pijačo v litre na mizah.)

Voditelj ropota (ko so litri polni, ukaže): »*Ponovno nabij (ali nabaši) puške!*«

(Vse se ponovi po besedilu od *Opomnim naj, kdor pri ropotu na povelje zakasni ... do vštrevši Stoj! Pet prstov od mize ... Na mi-zo!* Tokrat brez napake. Lovci še vedno držijo kozarce z levico.)

Vodja ropota (začne peti in vsi drugi poprimejo za njim, po možnosti večglasno, Gaber ga spremlja s kitaro, od nekje se oglasi tudi harmonika):

*Lisička je 'na zvita zver,
pod skalco ima svoj kvartir,
pa z repkom mahlja, pa s kremplji
praska, pa vpraša, č' je lovec doma ...*

LOVSKI ROPOT

Po lovskem krstu, lahko pa tudi ob drugih družabnih lovskih dogodkih lovci navadno priredimo t. i. lovski ropot. Ta lovski običaj nima tako dolge brade kot lovski krst in se je razvil pozneje. Lahko ga priredimo tudi v čast cenjenemu lovskemu gostu ali članu lovskega omizja ob njegovem pomembnem dogodku/prazniku, lahko pa z njim povečamo dobro razpoloženje po lepem lovu. Ob polnih kozarcih **vodja lovskega ropota**, katerega ukaze mora pridno izvrševati celotno omizje lovecev, npr. ukazuje: »*Nabij puško!*« (to pomeni napolni: kozarce 1 dl za vino – obvezno brez peclja!); »*Primi jo!*« (Obvezno morajo vsi lovci prijeti napolnjen kozarec na mizi – z levico.) »*Tri prste od mize.*« – »*Na mizo!*« Vsi, hitro in naenkrat, morajo trdo postaviti spet kozarce na mizo. »*Za pest od mize.*« – »*Na mizo!*« (Trdo na mizo.) »*Na usta!*« – »*Tri prste od ust.*« – »*Na usta!*« – »*Izpij do dna.*« – »*Tri prste od ust!*« – »*Na mizo!*« (Trdo na mizo.) Nato začne vodja ropota potrkavati z dnom kozarca »tok, tok-tok-tok.« Njegovemu uvodnemu taktu potrkavanja se po zadnjem udarcu v ritmu zaporedoma pridružujejo še lovci, začenši z njegove leve, dokler ne potrkava vse omizje oziroma dokler ne potrkava tudi lovec, ki je na desni strani od vodje ropota. Nato vodja ropota naenkrat zakliče: »*Na mi – zo!*« Kdor pri tem zakasni ali prehití, navadno plača liter vina (za vse nepravilnosti izvedbe ukazov je zadolžen eden iz družčine) – in veselo druženje se nadaljuje. Sicer pa lovski ropot lahko poteka še na najrazličnejše načine, pač v odvisnosti, koliko je iznajdljiv vodja ropota. Vmes lovci lahko prepevajo lovske pesmi.

Opomba: Lovski ropot je dodan tudi Primeru scenarija za javno uprizoritev lovskega krsta (Cvenkel, 1991), na strani 39.

LOVSKA LATINŠČINA IN LOVSKO IZRAZOSLOVJE

Lovska latinščina ne pomeni lovskih laži, kakor bi kdo od nelovcev očital lovcem, ampak je le očitnejše pretiravanje in poveličevanje ob pripovedovanju in opisovanju lovskih doživljajev. Lovci imamo posebno govorico, povsem svojevrstne izraze, kot je podobno v vseh poklicih ali v športu. Tako kot je bil nekdaj v velikem delu Evrope uradni in znanstveni latinski jezik nerazumljiv preprostejšim in manj šolanim ljudem, tako tudi nelovci pogosto ne razumejo lovskega pripovedovanja in v njem uporabljenih izrazov, ki se razlikujejo tudi po posameznih območjih Slovenije. Zato tudi vzdevek **lovska latinščina** za tako pripovedovanje. Kot stara lovska navada je zato lovska latinščina v vsaki veseli lovski in nelovski družbi dobrodošla in kot šala upravičena.

Z levo nogo vstati ne pomeni samo, da bo imel lovec tisti dan »smolo«, ampak naj bi bil to tudi za druge ljudi prepričljiv znak, da bodo imeli tisti dan slab uspeh oziroma bo njihovo počutje slabo. Tako velja, če lovec na poti na lov zjutraj najprej sreča staro žensko (»babo«) ali osebo duhovniškega poklica, da mu je slab lovni uspeh skoraj zanesljivo zagotovljen. Neugodnim posledicam takega srečanja naj bi se lovec izognil, če trikrat pljune v levo stran, še zanesljiveje pa, če se takoj obrne in vrne domov do postelje ter se nato ponovno odpravi na lov. S pljuvanjem naj bi se lovec ubranil tudi nevšečnosti, ki bi jih lahko imel na lovu, če mu kdo zaželi *srečo* na lovu ali če bi koga pošteno oštel (nahrnil). Paziti je treba, da se za željo neukemu, ki je lovcu zaželel srečo na lovu, slučajno ne bi lovec celo zahvalil!

To so le nekatere od starih lovskih vraž, za katere ne bi bilo škoda, če bi že zapadle v pozabo. Ohraniti pa bi bilo treba, kar zadeva pozdrav lovcu, ko gre na lov. Primerneje je, če mu zaželimo *dober pogled, dober nalet, veliko ognja, ravne cevi* ali kaj podobnega, nikakor in nikoli pa mu ne smemo zaželeti sreče. Lovec tedaj nima nič z loterijo, kjer res odloča naključna sreča, ampak se gre v svojih lovskih veščinah merit s čutili divjadi.

Za pravi lovski pozdrav vsi lovci verjetno že vemo, da se pozdravljamo med seboj z »*Lovski zdravo!*«

Pravega prekaljenega lovca spoznamo tudi po njegovi posebni lovski govorici in izrazoslovju; temu pravimo *lovska latinščina* ali tudi latovščina. Marsikateri izraz, ki ga uporablja lovec v svojem govoru, ni običajen ali celo pomeni nekaj povsem drugega kot bi pomislil nekdo, ki ni lovec. Ob pripovedovanju dogodivščin lovci neredko hudomušno pretiravajo in povečujejo posameznosti, npr. velikost divjadi oz. njene trofejne dele (roglje, rogovja, rogove, čekane itn.).

Lovec na divjad užge (iz puške seveda) ali jo *pritisne ... jo položi na dlako ... sklati z drevesa*. Če po strelu divjad ni takoj mrtva, jo *umiri* (ji skrajša muke z usmrtilnim strelom). Če s prvim strelom male divjad ni zadel, jo popravi z drugim, če mu pri tem puška ne *zataji* oziroma če je naboj *gluh*. Obstreljeno in pobeglo divjad poišče s psom krvosledcem po njenem krvnem, tudi *barvnem sledu* potem, ko je najprej strelec »*zalomil nastrel*«, z vejicami označil mesto, kjer je divjad stala ob strelu. Lovec najprej poišče in pregleda nastrel, če je kje opaziti *drsko* (sledove parkljev, ki so odgnali žival v beg, ko je krogla zadela telo), *strižino* (odstreljeno dlako) in *barvno sled* (kri), da ugotovi, kam naj bi bila divjad zadeta. Preden lovec ukrivi prst na *petelinu* (puškinem sprožilcu), npr. pred strelom na jelena, ga najprej oceni, t.j. se prepriča, da je tak jelen loven (skladno z načrtom odstrela in dodatnimi navodili), oceni, koliko je star, je telesno močan ipd. Tudi pri srnjaku oceni, ali je mlad (enoletnik ali lanščak), telesno močan ali slaboten (zakrželjan), je star več kot dve leti, ali je po rogovju šilar, vilar, šesterak ... Ugotovi tudi, da kvota te starostne kategorije morda za njihovo lovišče že ni dosežena. Lovec nikoli ne strelja na žival prej, preden je dobro ne vidi in tudi dobro oceni.

Za slabega psa goniča pravimo, da *kreše*, kar pomeni, da glasno goni po starem sledu in tako le kvari lov. Na skupnih lovih so še bolj neugodni lovci *zastrežniki* (po M. Šušteršiču, 1951) ali *prestrežniki*; to so lovci, ki jih vodi lova postavi na svoje čakališče (*štant*), ki pa ga zapuščajo in prestrežajo divjad drugim lovcem na svojih stojiščih. Zajec dela *kljuke*. Lovec na stojišču ima dober ali pa slab *nalet* (kako divjad prihaja predenj). Po glavnem pogonu se lovci zberejo pri *košu* (na kraju med naslednjim pogonom, kjer je včasih tudi malica), po končanem lovu položijo lovino, da pregledajo in preštejejo ves plen. Dober pes ptičar išče malo divjad na polju z *visokim nosom* (t.j. v polhitrem teku in z dvignjeno glavo proti vetru preiskuje teren levo in desno pred lovцем). Razlikujemo *toplo sled* divjadi (sled zdrave divjadi, ki je pravkar pobegnila pred psom) in *hladno* (kadar pes krvosledec sledi divjadi po najmanj štiri ure ali več stari sledi, ki je ranjena ali zdrava). Pes ustreljeno divjad poišče in prinese (*»aportira«*). Divjad loviti na pritisk pomeni, da nekaj gonjačev (lovcev navadno brez psov ali največ z enim) počasi pritiska divjad pred postavljene lovce strelce, ki čakajo na stojiščih. *Brakada* je skupni/skupinski lov na malo divjad in divje prašiče, kjer poleg lovcev gonjačev sodelujejo tudi najmanj trije psi goniči braki ali psi drugih pasemskih skupin, ki so primerni za glasen lov (ki, sledeč dahu tople sledi dvignjene divjadi, glasno gonijo – se oglašajo) in najmanj trije lovci strelci na stojiščih. Kadar psa ne potrebujemo, ga *odložimo* na odrejeni mu prostor (npr. med pogoni, ob malici). Lovec mora dobro poznati *stečine*, *gošče*, *lisine* (lisičine) in *jazbine* (brlogi zveri). Če lovec, ko je svojega srnjaka že odstrelil, še naprej s piščalko kliče srnjake, jih navadno v jezo drugih lovcev le *»zapiška«*, da se tudi drugim lovcem ne odzivajo več na noben klic. Bela lisa na zadnjici srne ali srnjaka v zimski dlaki je *okence* ali *zaplata*. Srna ima *predpasnik*, srnjak pa *ledvičko*. Belo perje sredi peruti race mlakarice je *okence*. Prav tako ima na zgibu peruti belo *okence* divji petelin. Vidni zunanji del ženskih spolovil druge dlakaste divjadi je *smokvica*, daljša zimska dlaka zunanjega moškega spolovila je *čop/cof*, *čopič*, moškemu spolovilu pa lovci v pogovornem jeziku rečejo *žila*.

To so glavni lovski izrazi in njihov pomen, ki jih lovci še vedno uporabljamo predvsem v medsebojnih pogovorih, nekateri pa jih tudi zapišejo. Poslovenjenih nemških ali hrvaških izrazov, ki jih ponekod še vedno uporabljajo nekateri lovci, v prihodnje pa se jih je priporočljivo izogibati (npr. *piršati* (zalezovati), *kic* (srnji mladič) ali npr. *donašati* (prinašati), *veper* (merjasec), pa je še več. Prav pa je, da si tudi take izraze zapomnimo, saj so prav tako del naše lovske zgodovine in ustnega lovskega izročila (verjetno bi jih veliko našli tudi v drugih slovenskih območjih ali regijah). Še več značilnega izrazoslovja iz začetka prejšnjega stoletja, ki pa vsebuje še omenjene izrazne elemente nemškega izvora in jezikov naših južnih narodov, lahko najdemo v knjižici dr. Janka Lokarja Lovskoribiški slovar, ki je izšel leta 1937 v založbi Zveze lovskih društev (že v novem tisočletju, leta 2010, pa pri založbi Zavod Dežela Kranjska so izšle tudi faksimile omenjenega dela).

Nekaterih nenapisanih starih lovskih pravil in šeg, ki so se jih lovci oprijeli že pred časom in jih večina z daljšim lovskim stažem še vedno spoštljivo upošteva (nekaj jih je sodoben čas že spremenil ali povsem opustil, na kar smo v opombah v tej knjižici sproti opozorili). A tudi iz vseh opisanih in iz omenjenega lovskega pogovornega jezika prav tako veje nekaj stare slovenske lovske zapuščine, ki jo velja ohranjati in predajati zanamcem kot našo lovsko dediščino. Tako še vedno nekateri govorijo o *visoki* divjadi, divjadi velikega lova (rezervirana za plemstvo) in *drobni* (mali) divjadi (za preprostejše lovce). Parkljasto divjad streljamo le s kroglo, izstreljeno iz pušk risanic (v novejšem času je bilo spet dovoljeno streljati le divjega prašiča – na krajšo razdaljo – tudi s kroglo iz gladke cevi).

Pri dvomljivih uplenitvah velike divjadi, kjer sta na divjad streljala dva lovca s kroglo (ali morda več), še vedno velja, da se uplenjeno divjad prisodi tistemu lovcu, ki je nanjo streljal prvi in jo s strelom tudi dobro zadel. Vendar to pravilo ne velja, če je njegova krogla samo oplazila njeno kožo (postrigla dlako), če ni zadela nobene kosti oziroma morda le smrček, prestrelila uhelj ali zdrobila nogo – pod kolenom (komolcem)! Prvi strel s kroglo vedno velja, če se oceni, da bi žival po njem kmalu padla, četudi po nekoliko daljšem begu in četudi jo je bilo treba še poiskati s psom krvosledcem in jo naknadno usmrtiti. Pri streljih s šibrenico na malo divjad pa je lovsko pravilo prav obratno: velja zadnji strel, vendar le, če je divjad še tekla/letela in če ni bila več v dometu šiber (okrog 35 m) iz puške prvega lovca strelca. O vseh dvomljivih primerih pa že v lovišču ali naj-pozneje po pogonu dokončno odloči vodja lova.

Naj še omenimo, da lovci upoštevamo nepisano pravilo, da ne lovimo 1. novembra (dan mrtvih) in 25. 12. (za božič), kakor ne tudi 4. oktobra (dan živali).

Včasih je veljalo, da se ne lovi v času od smrti do pogreba lovskega tovariša iz matične LD. Ker je z žarnimi pogrebi to obdobje lahko tudi daljše, se je ta običaj skrajšal le na dan pogreba solovca. Ta navada je ponekod še vedno sestavni del internih aktov lovske družine.

RAZVITJE LOVSKEGA PRAPORA IN NJEGOVO POBRATENJE

Lovski prapor neke lovske družine (LD) je spremljevalec veselih in žalostnih dogodkov v LD in zunaj nje, zato naj bo deležen posebne pozornosti. Žal ga najpogosteje vidimo le na lovskih pogrebi. Prav bi bilo, da bi lovski prapor spremljal lovce tudi na vseh drugih lovskih priložnostih, npr. naših občnih zborih/skupščinah in še posebno na vseh prireditvah, ki jih prireajo LD pa tudi območne lovske zveze (ZLD) ali LZS (Lepšina, 2012). Prapor LD nikakor ne sodi samo v družinsko vitrino! Praporščak ga na dostojen način nosi na vsaki večji lovski slovesnosti (ne samo redkih »svečanostih«). Ob jubilejih lovskih družin (obletnicah delovanja) se vedno postavlja vprašanje, kako pravilno izvesti postopek razvitja (novega) lovskega prapora. Ker je bilo mogoče velikokrat opaziti, da so pri tem lovci ravnali napačno in improvizirali, je nekdanji odg. urednik Lovca France Cvenkel (1986) objavil navodilo, ki ga v osnovi povzemamo. O tem je pozneje pisal tudi Dušan Lepšina (1993).

Lovske družine so največ praporov razvile v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Dandanes imajo svoje prapore skoraj vse lovske družine. Mnoge so zaradi obrabe starega razvile novega, starega pa so shranile. Tako kot razvitje novega prapora je treba tudi skrbno in častno zaviti ter primerno shraniti starega.

Prireditve oz. lovska slovesnost razvitja prapora je navadno pred lovskim domom ali na drugem primernem prostoru. Na njej so vsi lovci oblečeni v slavnostni lovski kroj (lahko tudi enotno v letnega), na levi strani klobuka pa imajo, še posebno člani organizacije oziroma prirediteljske, obvezno zataknjeno zeleno vejico – trikraki smrekovi vršiček, na klobuku pa ne sme manjkati stanovska značka SLD!

Za to priložnost člani pripravijo nekoliko dvignjen oder, ki ga okrasijo z zelenjem in velikim napisom imena LD in mejnima letnicama obletnice. Za prihod vseh nastopajočih na oder naj bosta na vsaki strani urejena primeren vhod in izhod (čvrsti stopnici ali klančini). Sicer pa pripravljalci oder pripravijo v skladu z možnostmi in okoljem ter obvezno upoštevajo splošna pravila zagotavljanja varnosti nastopajočih. Na odru naj bo v ospredju (ob strani) podolgovata miza, pogrnjena z zelenim prtom. Na njej bodo nerazvit (s trakom ali sponko spet) prapor lovske organizacije in spominski trakovi, ki jih bodo v sporedu zastopniki lovskih in drugih organizacij pripeli na nov lovski prapor. Priporočljivo je, da je oder tolikšen, da je na njem dovolj prostora za vse glavne osebe v programu, ki pred prireditvijo pridejo nanj: zastopnik pokrovitelja, prireditve ali boter

prapora, predstavnik lovske organizacije (LD), ki je **glavni govornik, povezovalec programa, recitatorji, igralci, lovski pevski zbor, skupina lovskih rogistov.**

Razvitje prapora naj bi bilo v popoldanskih urah, ker tako zagotovimo udeležbo tudi nelovcem, zlasti še svojcem lovcev in mladini.

Če je mogoče, naj bo tudi povezovalec programa oblečen v lovski kroj (naj ne bo morda v beli srajci z rdečo kravato in modrih hlačah) in nastopajoče razvrsti na odru.

Člani lovske organizacije, ki razvija nov lovski prapor, se postavijo v vrsti spredaj ob straneh odra.

Če je prireditev zamišljena v večjem obsegu, je treba urediti ustrezno ozvočenje.

Prireditev na odru začne večš lovski rogist z zvoki pravega kovinskega (bakrenega) lovskega roga ali še bolje skupina lovskih rogistov. Če je na voljo rogist, naj odtrobi nekaj signalov (ali kratko melodijo) na lovski rog. Če pa je na voljo skupina rogistov, naj na odru pred udeleženci za začetek zatrobi fanfaro – večzvočni slavnostni znak.

Nato napovedovalec razglasi, da so zvoki iz lovskih rogov naznanili začetek slovesnosti, na kateri bo lovska družina X. Y. razvila svoj lovski prapor (lahko tudi novega, ki bo zamenjal starega, ki je že odslužil svojemu namenu in ga bo ob tej obletnici delovanja LD zamenjal novi). Takoj tudi napove prvo točko: »*Slavnostni govornik N.N., starešina/predsednik lovske družine, nam bo na kratko opisal razvoj in delovanje LD ali območne ZLD/LZ.*«

Pozvani najprej pozdravi vse udeležence slovesnosti (vidnejše predstavnike družbenopolitičnih organizacij in LZS navede poimensko), nato v svojem govoru predstavi lovsko organizacijo (upravljavko lovišča) in njen jubilej ter to poveže z razvitjem lovskega prapora. Svoj govor navadno sklene z razlago o akciji razvitja novega prapora, spominskih trakov itn. Zlasti pred širšim občinstvom je treba lovstvo in lovce predstaviti tudi kot varuhe divjadi, njenega naravnega okolja in kot neločljiv del splošnega varstva narave. Lovci se zavzemamo za sonaravno in trajnostno upravljanje divjadi.

Povezovalec napove pesmi, ki jih bo zapel lovski pevski zbor M. M. pod vodstvom pevovodje K. K. Če je zbor od drugod, lahko pove tudi nekaj podatkov o njem.

Napovedovalec preide na tretjo točko programa, tako da pove še kakšno zanimivost o pevskega zboru, ki je prepeval, nato pa predstavi osnovnošolko (ali lovca), ki bo deklamiral primerno lovsko pesem (kaj primerne je mogoče poiskati v starih letnikih lovca ali knjigah Zlatorogove knjižnice).

S primerno recitacijo lahko nastopi recitator ali pa organizator v program vključi lovski skeč, ki ga odigrajo osnovnošolci območne OŠ ali podružnice. Povezovalec npr. lahko primerno predstavi recitirano delo in njenega avtorja, igralce v skeču ipd.

Na vrsto pride osrednja točka slovesnosti (v našem primeru četrta), ki jo jasno in slavnostno napove povezovalec programa. Pove, kdo bo kot zastopnik pokrovitelja ali pokroviteljice razvil prapor in besedo preda temu predstavniku.

Zastopnik pokrovitelja najprej pove nekaj besed o povezanosti lovske organizacije (upravljalke lovišča) in organizacije pokroviteljice (botra) ter tudi o pomenu prapora, ki naj okrog sebe še bolj združuje člane lovske organizacije (upravljalke lovišča ali morda upravljalke lovišč okrog območne ZLD/LZ) v plemenitih prizadevanjih za še učinkovitejše varstvo divjadi in drugih prostoživečih vrst, njihovega naravnega okolja in narave sploh. Pove naj tudi, da to ni edini namen prapora, ampak da s prapori drugih društev in družbenopolitičnih organizacij zastopajo lovske organizacije tudi na najrazličnejših drugih slovesnostih in priložnostnih prireditvah.

Takoj nato boter preide k postopku razvitja; odveže trak ali odpne sponko na praporu, prime drog prapora in ga v vodoravni legi obrne proti udeležencem slovesnosti na prireditvenem prostoru. Ko (prav počasi!) odvija prapor, tako da vrti drog, v neposredni bližini prizora en sam rogist igra primerno skladbo oziroma pesem, vendar polglasno, primerno slovesnemu trenutku (izjemoma lahko namesto »živega« rogista uporabimo že posneto lovsko pesem ali napev rogistov, ki ga je polglasno slišati iz zvočnikov. V tem primeru je primerna Lovska himna skladatelja Franca Venturinja Halo, halo... lovski rog).

Kadar je bližnje okolje prizorišča podeželsko, lahko medtem v daljavi odjekne zapovrstjo sedem strelov iz lovskih pušk. Ko je prapor povsem razvit, zvočna spremljava preneha, prav tako strelji pušk.

Razvit lovski prapor boter (predstavnik pokrovitelja) slavnostno izroči že prej izbranemu praporščaku lovske organizacije rekoč: »Pozivam praporščaka vaše lovske organizacije (LD, območne ZLD/LZ), da mu slavnostno izročim vaš pravkar razvit prapor!«

Pristopi praporščak in z belimi rokavicami na rokah iz botrovih rok prevzame razvit prapor ter se, obrnjen proti občinstvu, glasno in javno zaobljubi: »Obljubljam, da bom prapor zvesto varoval in ga nosil v čast lovski družini (območni ZLD/LZ).«

Povezovalc lahko osrednjo točko programa konča z opisom lovskega prapora; obrazloži, kaj pomenijo vtakani motivi /liki na praporu in zakaj so izbrani.

Nato sledi še več točk programa, ki jih povezovalc napoveduje sproti; napove npr. lovski pevski zbor z eno ali dvema pesmima, recitacijo, lovske rogiste z melodijami ...

Več točk lahko prekinemo zaradi pripenjanja spominskih trakov na lovski prapor. Povezovalc vsakega darovalca oziroma zastopnika darovalca posebej pokliče na oder, da sam pripne spominski trak na prapor in pove nekaj priložnostnih besed; pripovedujejo po pripetju traka ali med tem dejanjem. Vsakemu zastopniku izroči v roke trak povezovalc (lahko tudi kdo drug, npr. starešina, tajnik LD, ZLD/LZ). Medtem drži prapor v rokah praporščak.

Po pripenjanju spominskih trakov in nekaj nadaljnjih točkah kulturnega programa povezovalac napove novo pomembno točko:

»Ker se pravkar razviti prapor na tak način uvršča v zbor drugih lovskih praporov, je zdaj na vrsti še končna točka; pobratenje lovskih praporov, ki so prisotni na tej prireditvi.«

Praporščaki s prapori drugih lovskih organizacij stojijo ob straneh odra. Ko praporščak na novo razvitega prapora stopi z odra, ga drugi praporščaki obstopijo v polkrogu in vsi naenkrat nagnejo svoj prapor k novemu tako, da se konice vseh praporov staknejo s konico novega. Ob tem dejanju se zasliši signal iz lovskega roga, povezovalac pa slovesno spregovori: *»S pobratenjem vseh praporov lovskih organizacij lovci izražajo svojo pripravljenost, da bodo skupaj tvorno delovali v pomenu varstva in trajnostnega upravljanja z divjadjo ter se zavzemali za varstvo narave v najširšem pomenu.«*

Po teh besedah in podobnih se prapori spet razmaknejo in praporščak z novim praporom stopi nazaj na oder, drugi praporščaki pa se pomaknejo na prejšnja mesta ob odru. Zadnja točka programa je še nastop pevskega zbora ali registov.

Če Lovska himna oziroma Lovska F. Venturinija ni bila uporabljena v programu že prej, naj bo za zaključek.

Slovesnost se konča (sklene) s trikratnim zvokom lovskega roga, kar pri lovcih pomeni »konec skupnega lova«. To lahko nadomesti tudi končni nastop lovskih registov s primerno melodijo.

Opomba: Tako kot pri vseh drugih lovskih običajih so v programu razvitja lovskega prapora sprejemljive tudi primerne vsebinske spremembe točk programa. Vsekakor pa je najpomembnejše, da pred prireditvijo pripravimo natančen načrt programa in se potrudimo, da ga nato tudi brezhibno in povezano uresničimo. Zlasti je potrebno, da se pred dogodkom natančno pogovorimo s predstavnikom pokrovitelja oziroma z botrom.

ZVITJE STAREGA PRAPORA IN RAZVITJE NOVEGA

Če je neka LD že imela star prapor, na katerem pa so zaradi neprestane uporabe vidne poškodbe in obrabljenost, je treba nekaj pozornosti nameniti tudi, kako stari prapor pravilno zamenjati z novorazvitim. Tudi za to je pred javnostjo potreben pravilen in časten postopek zamenjave.

Praporščaki sosednjih in drugih LD naj se postavijo na mesto slavnostnega dogodka. Domači praporščak s praporom je na sredini, gostujoči naj bodo razporejeni levo in desno od njega (glej skico). Vsi stari trakovi naj bodo pripeti še na praporu, če pa jih je več, naj bodo vidno obešeni na določenem mestu ob praporu. Nekoliko spredaj, ob mikrofonu, naj bo z drogom v stojalu zvit novi prapor.

Lovski rogisti ali (in/ali) pevski zbor slavnostno najavijo začetek proslave. Slavnostni govornik na kratko (naj ne dolgozevi!) opiše vlogo tedanjega prapora od razvitja do novega. Predstavi naj imena in priimke vseh dosedanjih praporščakov in se jim še posebej zahvali za opravljene naloge. Predstavi naj tudi botra dotedanjega prapora in če je le-ta prisoten, naj ga povabi na oder. Nato praporščak in boter skupaj zvijeta stari prapor in ga na koncu zavežeta z okrasnima vrvicama. Pomočnik z njega (ali z mesta, kjer visijo) sname tudi trakove in vse skupaj preda v hranjenje oskrbniku/gospodarju lovskega doma. Vmes je čas za kulturni vložek, kot ga je pač pripravil organizator.

Tedaj vodja protokola (povezovallec) povabi praporščaka novega prapora (morda je to tudi stari), naj (obvezno z belimi rokavicami) prevzame novega, še zvitega, ki mu ga izročita starešina in boter novega prapora. Zatem povezovallec povabi darovalce spominskih trakov za novi prapor, vsakega posebej, da jih pripnejo na prapor. Ker je velika verjetnost, da je tudi novih trakov veliko, darovalci vsak novi trak le simbolično približajo vrhu prapora, nato pa vsak svojega obesijo na mesto, kjer so prej viseli trakovi s starega prapora. Povezovallec mora javno prebrati tudi imena vseh darovalcev žebličkov, ki že krasijo drog novega prapora, in se jim zahvaliti za darovanje. Nato starešina in boter počasi in slavnostno razvijata nov prapor, ga na koncu pokažeta z obeh strani in spet izročita praporščaku.

Ko je vse končano, praporščak novega prapora izreče slavnostno zaobljubo, da *»bo častno nosil in čuval prapor LD na vseh prireditvah, kamor bodo povabili LD«*.

Na koncu vsega sledi še t. i. »pobratenje praporov« in zaključek slavnostne proslave s kulturo točko.

Opomba: Ker so v Sloveniji navade in običaji, tudi lovski, v posameznostih različni, si bo iz obeh opisov lahko vsaka LD ta običaj brez škode nekoliko prilagodila, če bosta jedro običaja in njegova sporočilnost enaka. Tako v program lahko vključijo še druge nastopajoče, kulturni program je lahko še pestrejši in bogatejši (vse je odvisno od danih možnosti). Lahko vključijo še krajši nagovor botra, predsednika (predstavnika) LZS, območne lovske zveze, OZUL, župana ...

LOVSKI POGREB

Lovski pogreb, ki je običaj zadnjega slovesa od lovskega tovariša, se je skozi čas oblikoval, razvijal in se tudi primerno prilagajal pokrajinskim in krajevnim razmeram ter zahtevam novih pravil obnašanja na javnih prostorih, kakršna so večja mestna pokopališča. Posamezen lovski pogreb se prilagaja tudi glede na posebnosti želja svojcev, krajevnih navad in navad območnih lovcev.

Opomba: Lovski pogreb je naša edina šega, ki jo izvajamo ob resnem dogodku v prisotnosti užaloščenih svojcev in številnega občinstva. Žal je bil ta običaj v preteklosti različno opisan, večkrat spremenjen in so ga tudi različno izvajali; vse zaradi vnesenega osebnega mnenja in predlogov piscev, ki so svoje mnenje želeli spremeniti v splošno veljavno pravilo. Prav pa imajo tisti, ki menijo, da bi se prav o lovskem pogrebu morali dogovoriti v okviru lovske organizacije in doreči nekatere podrobnosti, ki jih zdaj slovenski lovci izvajamo različno. A kakorkoli se bomo domenili, se je treba zavedati, da se bo ta običaj glede na določene krajevne in druge razmere še vedno oblikoval različno. Zato je bistveno, da se predvsem poenotimo, kaj vse je neprimerno in nesprejemljivo pri njegovem oblikovanju v različnih okoljih.

O lovskem pogrebu govorimo, kadar ga organizirata skupaj matična lovska družina umrlega lovca in družina (najožji svojci) pokojnika, ki vodstvu matične LD, katere član je bil pokojnik, jasno izrazi željo za tako obliko pogreba. Ne glede na prej izraženo željo pokojnega lovca, da si je želel lovski pogreb, mora vodstvo lovske družine pokojnega lovca za tak pogreb nujno pridobiti jasno privolitev družine pokojnika. In če je temu tako, bodo organizacijo lovskega pogreba prevzeli lovci – njegovi tovariši. Žaro (ali krsto) pokojnika bodo nosili lovci in zagotovili tudi častno stražo v žalni vežici in poskrbeli za spremstvo vse do groba. Zavedati se moramo, da je tudi lovski pogreb predstavitev lovcev v javnosti, zato naj ga vodi za ta običaj izkušen lovec, ki je hkrati odgovoren za njegovo kulturno, pravilno in javno sprejemljivo izvedbo.

Opomba: Za Slovenijo je znano, da imamo le še kakšnih 10 % klasičnih pogrebov s krsto. Pravzaprav smo Slovenci glede žarnih pokopov nekakšni posebnosti. Najbolj se za žarne pokope odločajo v mestih. Na podeželju je odstotek klasičnih pokopov višji (okrog 50 %; najvišji odstotek je v Prekmurju). Zanimivo je, da smo v Sloveniji samo v zadnjih štirih desetletjih iz praktično nič žarnih pokopov prišli do skoraj 90 % takih pokopov, od tega je celo 10 % žarnih pokopov z raztrosom pepela, vendar le na pokopališčih, kjer imajo za to urejen poseben prostor. V nasprotju z nami, ki smo glede žarnih pokopov v Evropi nekakšni posebnosti, jih imajo velik odstotek tudi v Češki republiki in Veliki Britaniji. Tako se Slovenci približujemo Japoncem, ki imajo kar 99,6 % žarnih pokopov. V naši sosesčini, npr. na Hrvaškem, v Avstriji in Srbiji je še vedno od 80 do 90 % klasičnih pokopov v krstah. (Kokalj, 1975; Agrež, 2004; Arzenšek & Šardi, 2015).

Ob novici, da je preminil lovski tovariš, predstavnik lovske družine obišče (navadno je to starešina) pokojnikove ožje svojce. Če so se odločili, da bo pogreb lovski, starešina še isti večer skliče t.i. *žalno sejo* oziroma sestanek, na katerem lovski tovariši počastijo njegov spomin z enominutnim molkom, nato pa pripravijo vrstni red (protokol)

pogrebne slovesa in posamezne lovce zadolžijo za določena opravila:

(1) naročilo lovskega venca (če le mogoče, naj bo narejen le iz vej smrekovih ali jelovih vej in ne iz drugega zelenja ter cvetja); določijo lovce (štiri), ki bodo v sprevodu nosili njegovo krsto ali dva za žaro;

(2) izposojajo pokojnikove puške prelamače in za namestitev žalnega traku čez preklopni del, ki jo bo nosil en lovec;

(3) za namestitev pokojnikovih lovskih in kinoloških odlikovanj na zeleno blazinico, ki jo bo nosil en lovec, še eden pa lahko nosi fotografijo pokojnega;

(4) za pripravo zadostnega števila zelenih smrekovih ali jelovih trikrakih vejic, katerih dolžina naj ne presega 12 cm, in ki jih bo zadolženi lovec delil lovcem v lovskih krojih in s klobuki ob prihodu na pogreb;

(5) dogovorijo se za nastop rogista ali skupine rogistov in/ali lovskega pevskega zbora in za izbor zelenih pesmi – žalostink;

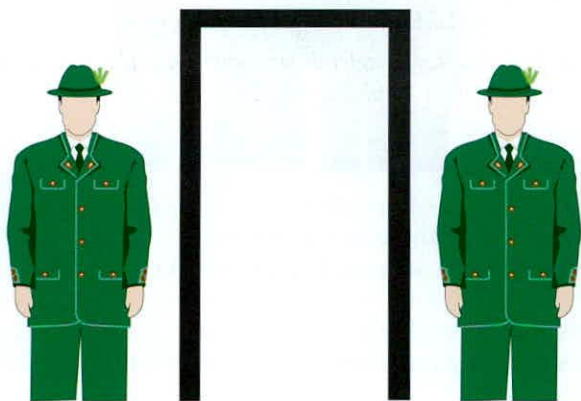
(6) pripravijo krajši poslovilni govor, ki ga navadno napiše dober poznavalec pokojnika in obenem več pisec.

Po končani žalni seji udeleženci takoj obvestijo posamezne člane o določenih zadolžitvah in vse druge člane o kraju, datumu in uri pogreba ter ob kateri uri pred pogrebom se bodo člani LD zbrali pred pokopališčem ali na njem. Primerno je tudi izdati pisno zahtevo, da na dan pogreba noben lovec matične LD ne sme loviti.

Navadno se lovci vsakega najavljenega lovskega pogreba udeležijo v slavnostnih lovskih krojih (poleti lahko, enotno, v letnih krojih, kar naj bo posebej naročeno) in obvezno s trikrako zeleno vejico, zataknjeno za trak leve strani klobuka. Vsaj pol ure pred pogrebom štirje lovci brez pušk (če je pokojnik v krsti) oziroma dva lovca (če je žarni pokop) postavijo častno stražo, ki se menja na določen čas. Ko žaro ali krsto dvignejo iz poslovilne vežice k pogrebu in se začne pogrebni ceremonial, ki se vedno najprej začne z verskim obredom (če je cerkven pogreb) in uvodnimi govori (pozor: lovski govor je obvezno pred odprtim grobom in je zadnji na vrsti!), častno lovsko stražo zamenja t.i. častno lovsko spremstvo.

Opomba: Zanimivo je, da so tudi mnogi ateisti na željo svojcev pokopani z verskim obredom. To še posebno, če pokojnik še za življenja ni izrecno zavračal cerkvenega pogreba in če je v nekem kraju splošno razširjena taka navada. Torej je treba upoštevati navado skupnosti (kulturni antropolog B. Kravanja, 2015).

Zadnjih petnajst minut pred začetkom pogreba naj se častna straža dveh članov LD prestavi pred vrata hiše žalosti (če pokojnik ne leži v poslovilni vežici) ali pred vrata poslovilne vežice. Tako v zadnjih, najtežjih trenutkih domačih ne bomo vznemirjali z našo prisotnostjo. Velikokrat namreč pozabljam o ali se ne zavedamo, da pokojnik ni last lovske družine, ampak je bil le njen član.

Če je pogreb z verskim obredom, se pred vežico opravi najprej duhovni obred, ki mu sledijo poslovilni govori, razen lovskega, ki je vedno kot povsem zadnji – na pokopališču ob grobu.

Po govorih zapoje lovski pevski zbor (ali zatrobijo rogisti) eno ali dve pesmi žalostinki. Vendar naj iz lovskega pogreba v nobenem primeru ne nastane pevski ali rogistični koncert!

Opomba: Naslednji nastop zbora in rogistov bo šele pred grobom, na pokopališču (po duhovnikovem opraviilu oziroma ko bodo žaro/krsto položili v grob).

Takoj po odpetih pesmih oziroma melodijah rogistov vodja pogreba (če je le mogoče naj ima bele rokavice, kar pa ni obveznost) oblikuje vrstni red spreveda, ki mora biti pravilno oblikovan.

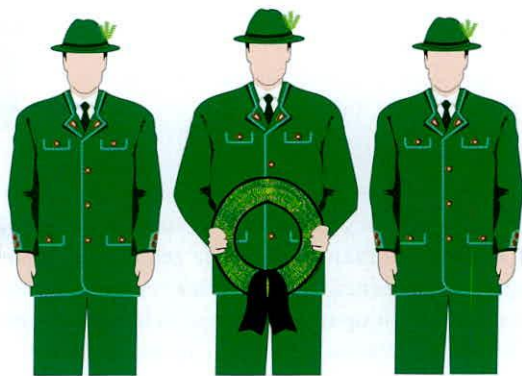
Na čelu pogrebne povorke stopata nosilca slovenske zastave in križa (če je pogreb z verskim obredom). Nato se razvrstijo lovski praporščaki s prapori, za njimi drugi praporščaki s prapori. Vsi praporščaki in zastavonoša imajo na rokah bele rokavice in stopajo v dveh vrstah.

Za praporščaki se pomikajo pevci, rogisti, morda godba na pihala..

Naslednji stopajo trije lovci v lovskih krojih, od katerih srednji (brez rokavic) nosi zelen lovski venec, spleten le iz smrečja ali jelovih vej (če je žarni pogreb, je venec lahko primerno manjši).

Za njimi se počasi oblikuje sprevod lovcev, ki so vsi v lovskem kroju (brez pušk), vsi imajo na levi strani klobukov zeleno vejico in znak SLD. Kadar je pogreb kombiniran, npr. z gasilci ali drugimi uniformiranimi predstavniki (npr. vojaki, policisti, ribiči, čebelarji ipd.), gredo za sprevodom uniformiranih lovcev po trije uniformirani člani drugih društev, npr. gasilcev, od katerih srednji nosi gasilski venec in za njimi se lahko podobno oblikuje in pomika enako urejen sprevod drugih članov uniformiranih društev, ki jim je pripadal pokojnik.

Za uniformiranimi člani nosi lovec v lovskem kroju na zeleni lovski blazini pripeta lovska in lovsko-kinološka odlikovanja. Za njim nosi na svoji blazinici drug uniformiran član društva (npr. gasilec) gasilska odlikovanja ipd.

Opomba: Lovski venec je okroglo oblikovan in je spleten izključno iz zelenih smrekovih ali jelovih vej, brez rož in raznega drugega zelenja! Njegova sporočilna vrednost je sklenjen krog, ki nima konca – simbolizira večnost in hkrati začetek. Smrkeve ali jelove veje simbolizirajo upanje, poštenje, zelena barva pa ponovno rojstvo in večni spomin na lovskega tovariša, ki se seli v večna lovišča.

Pri žarnem pokopu je lovski venec lahko primerno manjši, da je mogoče v sredino namestiti žaro.

Druga odlikovanja – vojaška, gasilska, društvena ipd. – ne sodijo na zeleno lovsko blazinico! Prav tako ob tej priložnosti ni primerna vojaška melodija Tišina s trobento, ki nikakor in nikoli ne sodi na lovski pogreb (čeprav jo večkrat umestijo vanj), ker je na lovskemu pogrebu vedno mesto le lovskemu rogu/rogovom in lovski pesmi.

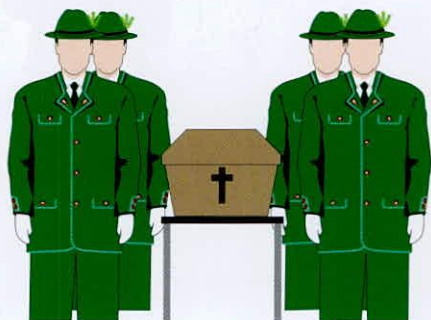
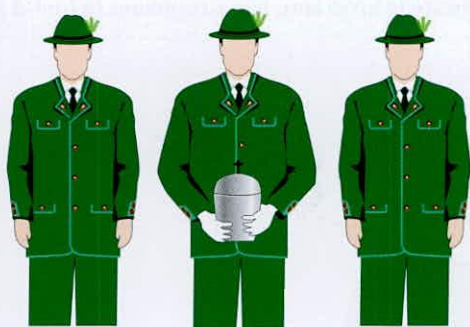
Za nosilci odlikovanj nosi uniformiran lovec odprto pokojnikovo puško, ki je na preklopu prevezana s črnim žalnim trakom.

Takoј za njim hodi duhovnik s spremstvom.

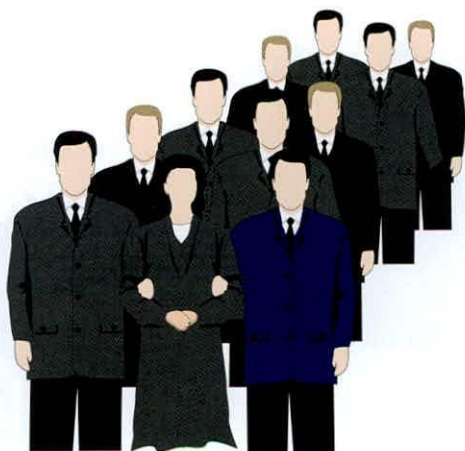
Sledijo trije lovci, od katerih srednji nosi (v belih rokavicah) žaro ali pa štirje približno enako veliki lovci (v belih rokavicah) nosijo krsto s pokojnikom.

Sledi jim še lovec, ki nosi pokojnikovo sliko (fotografijo).

Takoj za nosilci žare ali krste stopajo pokojnikovi svojci, prijatelji in znanci, lovci in predstavniki drugih društev, ki morda niso v društvenih uniformah, in drugi pogrebci.

Če se obred nadaljuje v cerkvi z mašo, nosilci žare/krste vstopijo v cerkev pokriti (ne snamejo klobukov!) in ostanejo v njej do konca maše z drugimi pogrebci, drugi lovci pa ostanejo do konca bogoslužja pred cerkvijo, kjer se lahko že oblikujejo v špalir ob obeh straneh poti – od cerkve do groba, in sicer tako, da bodo lahko pozneje nemoteno, zaporedoma drug za drugim, prvi spustili na žaro/krsto svoje zelene vejice izza klobukov tovarišu v zadnje slovo.

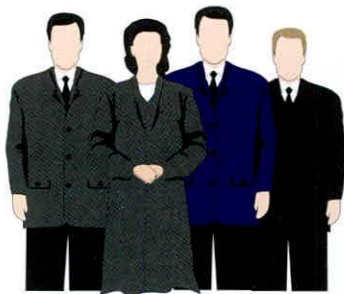
Po končani maši se pogrebni sprevod pred cerkvijo takoj ponovno oblikuje (ureja ga vodja protokola) v prvotno sestavo, kot je bila do prihoda v cerkev in je tedaj usmerjen k že pripravljenemu grobu. Ko lovci žaro/krsto položijo v grob in če je pogreb z verskim obredom, se takoj po duhovnikovem opraviilu nadaljujejo govori govorcev, ki še niso govorili pred poslovilno vežico.

Kadar drugih govorov ni več, nastopijo pevski zbor in lovski rogisti.

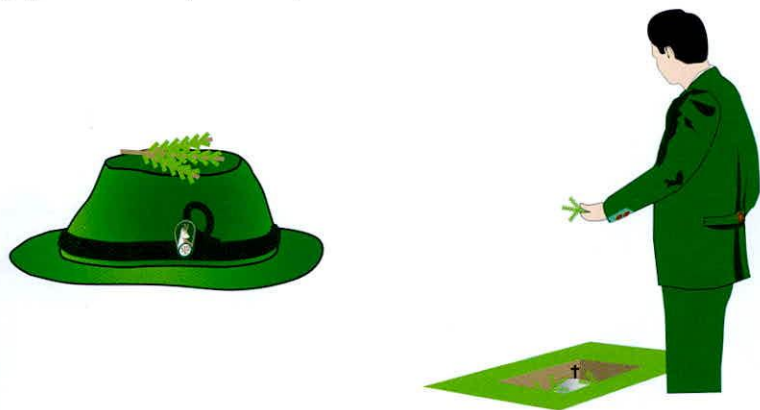

Šele tedaj je na vrsti tudi kratek in jedrnat poslovilni govor predstavnika lovske družine, katere član je bil pokojni lovec. Govorec vedno govori v imenu vseh lovcev (zato naj v govor ne vpleta svojih osebnih občutij do pokojnika ipd.!). Na koncu izreče sožalje svojcem v imenu vseh lovcev in le ob tem izrazi tudi svoje osebno sožalje.

Ob grobu je lovski govor vedno zadnji na vrsti.

Po končanem govoru se lovec - govornik odkrije, z levo roko sname zeleno vejico izza leve strani klobuka in jo počasi z levo roko spusti na žaro/krsto v grobu. Lahko jo tudi položi na klobukovo štulo (vdrtna na vrhu klobuka) ter jo z obema rokama z rahlim odzivom spusti na krsto ali žaro. Nato se pokrije, pokloni nad grobom in umakne, da na njegovo mesto stopi naslednji lovec.

Opomba: Velikokrat se lovci prerekajo, kateri način oddaje zelene vejice je pravilnejši. Po mojem osebnem mnenju in mnenju mnogih drugih način oddaje ni tako bistven in nikoli domenjen. Pravzaprav so sprejemljivi vsi načini, čeprav menim, da je tehnično najbolj naraven in neizumetničen prvi opisani način. Toda ni bistven način, pač pa sam namen – častno in spoštljivo pokloniti pokojnemu lovskemu tovarišu iz leve – srčne roke poslednjo zeleno vejico, lovski simbol tovarištva in pozdrav gozda.

Prav tako se nekateri predavatelji predmeta o slovenskih lovskih običajih navdušujejo nad avstrijskim načinom nošnje zelene vejice za klobukom na lovskih pogrebi in želijo to navado dosledno vpeljati tudi pri nas. Sosedje namreč na pogrebi vejico, potisnjeno na levo stran klobuka, vedno obrnejo tako, da je navzven obrnjena njena spodnja stran, ki je nekoliko drugačne barve kot zgornja (še posebno je to očitno, če je vejica jelke). To storijo zato, ker želijo tako poudariti razliko z nošnjo vejice (tudi na isti strani klobuka) na lovskih slavnostnih dogodkih in proslavah. Menim, da je tudi to odvisno od osebnega mnenja ali dogovora. Dejstvo je, da to nikoli ni bila izvirno slovenska lovška navada ali domena oz. naša ustaljena navada. Ne zanikam praktičnosti vidne razlike zgornje in spodnje strani vejice, ki poudarjata bistveno različnost dogodka, a veliko pomembnejše je, da je zelen trikraki vršiček iglavca na pogrebi zataknjen dosledno za levo stran slehernega lovskega klobuka. Prav gotovo pa na pogrebu za levo stran klobuka (kot nadomestilo smrekove ali jelove vejice) nikakor ne sodi v zadnjem hipu iz bližnje meje odtrgana vejica ciprese, kar sem zgrožen videl na enem od lovskih pogrebcev.

Hkrati se oglasi tudi lovski rog z enim, približno tri sekunde trajajočim zateglim zvokom (ali melodija skupine lovskih rogistov), s čimer rogist/i simbolično naznani/jo, da je to pokojnikov »zadnji lov.«

Po zvoku lovskega roga se v primerni oddaljenosti od bližine vaškega pokopališča, ki to morda še omogoča, začnejo oglašati strelji iz lovskih pušk šibrenic, kot bi lovci streljali na brakadi. Strellov naj ne bo več od pet, šest.

Streljanje se obvezno konča s tremi znaki (dolgimi od 3 do 4 sekunde) z lovskim rogom, ki simbolizirajo, da je za lovca tudi zadnji lov končan.

Če so prisotni lovski rogisti, medtem lahko igrajo Zadnji pozdrav. Ob treh zvokih lovskega roga tudi praporščak(i) povesijo prapore nad grob ali v njegovi bližini (pri tem dejanju imajo veliko vlogo razmere na pokopališčih!); zadržijo jih vse do zadnjih akordov lovskih rogov, medtem pa lovci eden za drugim pristopajo do groba, snemajo klobuke in z njih spuščajo zelene vejice v grob, se priklanjajo ter se v gosjem redu počasi umikajo s pokopališča.

Opomba: Na mestnih pokopališčih v strnjenem mestnem okolju, ki so izrazit 'javni kraj', bo del lovskega pogreba, ki je povezan s simboličnim streljanjem na zadnjem lovu, žal v novejšem času marsikje izpuščen ali pa je treba za to pridobiti od odgovornih organov za javni red in mir posebno dovoljenje.

Ob strnjenih grobovih na pokopališču je treba tudi priklon več lovskih praporov nad grobom prilagoditi razmeram.

Dokler se svojci in pogrebci ne razidejo, ob grobu še vedno stojita le nosilca pokojni-kove puške in njegovih odlikovanj (lahko tudi še nosilec-i žare/krste). Povsem na koncu tudi oni snamejo s klobukov vejico in jo lovskemu tovarišu spustijo v grob (medtem se jim navadno s tem dejanjem pridružijo tudi lovci, ki so streljali v bližini pokopališča). Tako je lovski pogreb končan.

Popogrebni poslednji zadnji pogon v pokojnikov spomin

To je neko razumno, sklepno dejanje nadaljevanja obreda zadnjega slovesa in izkazane pozornosti ter spoštovanja do pokojnika. V prostoru takega srečanja (dandanes je to navadno v lovskem domu, ki ga je pokojni lovec rad obiskoval) naj bo ob mizi, kjer sedijo tudi drugi lovci, prazen stol (morda prav na mestu, kjer je navadno sedel pokojni), na mizi pred njim naj gori majhna sveča, ob njej naj bo položena zelena vejica in do polovice napolnjen kozarec rdečega vina, ki simbolizira pokojnikovo nedokončano zdravljico, in morda njegova doprsna fotografija s črnim trakom prek vogala. Ob skromnem okrepčilu in pomenkovanju zbranih, kar traja morda kaki dve uri, sveča dogoreva ...

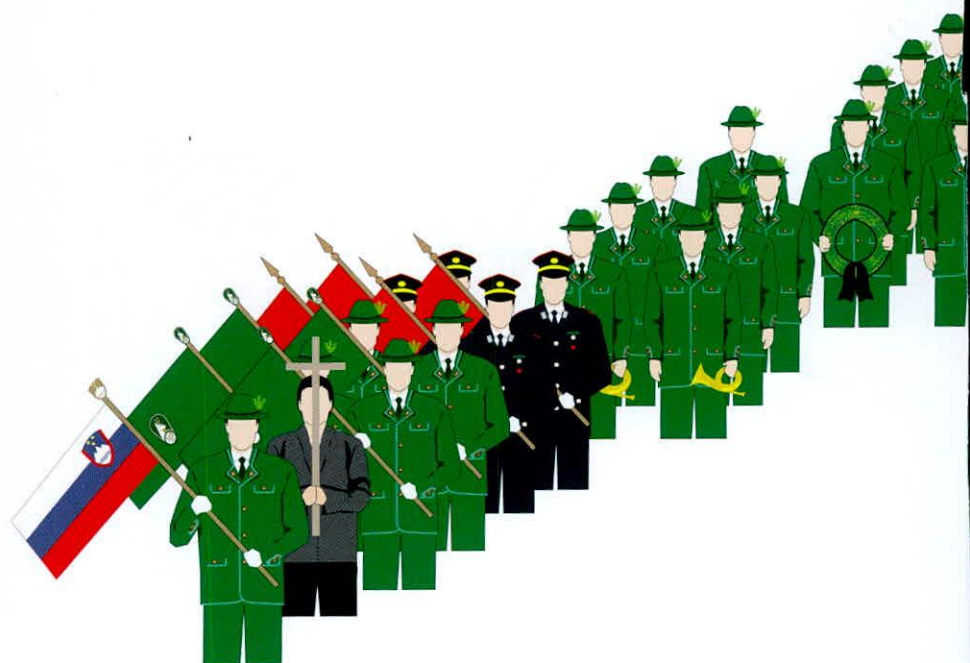

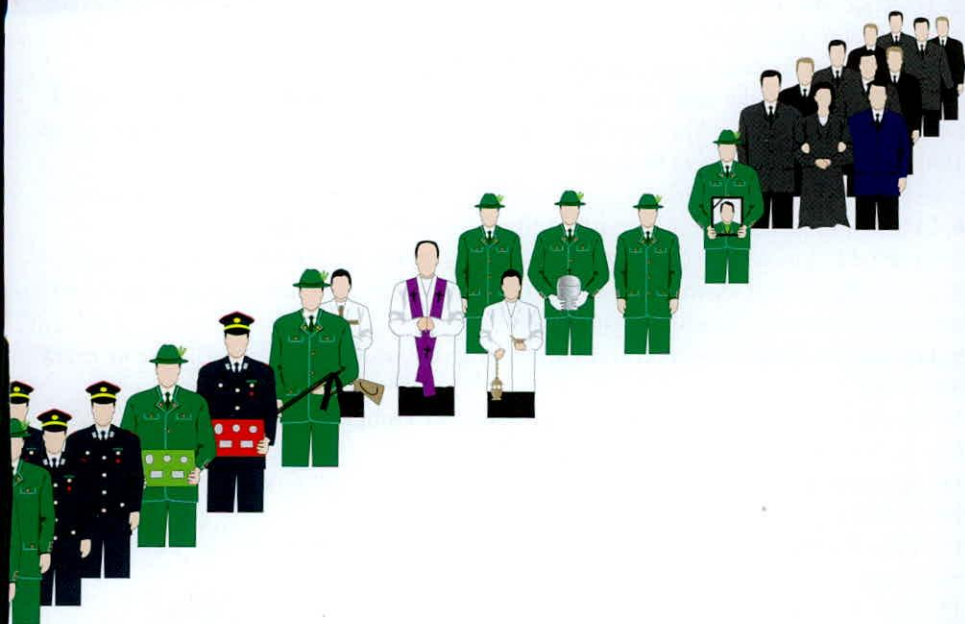
Ko sveča dogoreva in naposled morda sama ugasne ali pa še gori (očitno pa bi nekateri že radi odšli), starešina vstane in v kratkih besedah nagovori zbrane (nikakor ne ponavlja pokojnikovega življenjepisa, ker je bil povzeto in jedrnato prebran že v govoru pred grobom), izrazi upanje, da bi se na takšnih popogrebniških druženjih čim manjkrat srečevali, toliko večkrat pa po jesenskih lovih in delih v lovišču. Zahvali se lovskemu pevskemu zboru, lovskim rogistom in vsem drugim, ki so se udeležili pogreba pokojnika, nato pa glasno predlaga vsem lovcem, da si napolnijo kozarce in jih stoje dvignejo z levo roko ob glasni želji: »Slava njegovemu (ime) spominu!« Odgovor vseh je v en glas: »Slava mu!« Naenkrat izpijejo vino v kozarcu do dna.

Opomba: Če sveča še ni dogorela, jo lahko pred vsemi ugasne starešina s stiskom dveh prstov na roki. Nekateri celo priporočajo, naj bi na poslednjem pogonu v pokojnikovo čast pokojniku svečo popolnoma umaknili, kar pa bo težko sprejemljivo za večino. Opozoriti je tudi treba, da so krajevne posebnosti od osnovne oblike običaja poslovitve od umrlega lovca v Sloveniji zelo različne, kar ni nič narobe. Pomemben je le namen običaja, ki pa ne sme preiti v prosto zabavo in popivanje.

Viri:

1. Medvoški, J. /=Koder Julij/, Stari lovski običaji, Lovec 1926 (33–38).
2. Šušteršič, M., Bevk, S., 4. Lovske šege in navade; Naš lov I, 1951 (71–79), Lovska zveza LR Slovenije, Ljubljana.
3. Lokar J., Lovski krst, Lovec 1955/56, str. 29–297, Lovska zveza LR Slovenije.
4. Cvenkel, F., Lovske šege in navade IX. (509–518), Slovenski lovski priročnik I/1, Lovska zveza Slovenije, Ljubljana 1974, X. Cvenkel, F., Listina o lovskem krstu, Lovec 1981, str. 426, Lovska zveza Slovenije.
5. Cvenkel, F., Razvitje lovskega prapora, Lovec 1986, str. 300, Lovska zveza Slovenije.
6. Cvenkel, F., Lovski krst, Lovec 1991 (40–43), Lovska zveza Slovenije.
7. Cvenkel F., Lovski krst (scenarij), Lovec 1991 (str. 68–72), Lovska zveza Slovenije.
8. Lapuh, N., Zadnje slovo (knjižica Slovenski lovski običaji – Lovska pogrebna slovesnost), Lovska zveza Slovenije, 1994 in 2008.
9. Lepšina, D., Kako pravilno razviti lovski prapor, Lovec 2012/2, str. 93, Lovska zveza Slovenije.
10. Krašna, E., Pravilno nošenje zelene vejice za klobukom in drugi lovski običaji, Lovec, 2017 (str. 586), Lovska zveza Slovenije.
11. Namestnik, D. Vicarius, O lovskem pogrebu, Lovec 2001 (str. 539–540), Lovska zveza Slovenije.
12. Vasa, B., Namen in izvedba lovskega krsta, Lovec 2018 (str. 9–14), Lovska zveza Slovenije.
13. Vasa, B., Zadnje Slovo, Lovec 2016 (str. 72–74), Lovska zveza Slovenije.
14. Zupan, L., Lovski krst, Lovec 1966/67 (str. 207–210), Lovska zveza Slovenije.

Boris Leskovic

LOVSKE ŠEGE IN OBIČAJI

Recenzenta:
Edvard Krašna
Franc Trebušak

Lektorirala:
Marjetka Šivic

Oblikovanje in prelom:
Igor Pičulin

Ilustracije:
Igor Pičulin

Uredil:
Gregor Bolčina

Izdala Lovska zveza Slovenije

Komisija za izobraževanje

Zanju: mag. Lado Bradač

Naklada: 5000 izvodov

Tisk: Orbis print, d. o. o., Ljubljana

Maloprodajna cena publikacije:
publikacija ni prodajna

Ljubljana, 2019

